

'CONCORDIA'

OUDENDIJK

1912 - 1962

Foto van voormalige CZ 'Concordia' Oudendijk onbekende datering Bron: wandelwebsite.nl (link + www)

Versie 2011-06-23

GEDENKBOEK

van het 50-jarig bestaan
van de Coöp. Zuivelfabriek

'CONCORDIA'

te Oudendijk

1912-1962

C. Middelbeek

Voorwoord

Het is mij een genoegen een voorwoord te schrijven in het Gedenkboek, waarin de voornaamste gebeurtenissen van de afgelopen 50 jaar aan de vergetelheid worden ontrukkt.

De ouderen onder U weten wellicht persoonlijk, en de jongeren door overlevering, hoe is gestreden om tot het bereikte resultaat te komen. Daarom is het goed, dat bij de gouden mijlpaal, welke onze vereniging op 5 februari 1962 heeft bereikt, een enkel ogenblik is stilgestaan om een blik in het verleden te slaan.

Van harte hoop ik, dat dit boek mag medewerken tot een goed begrip van onze jongere generatie voor de moed en de opofferingen, welke men zich in het verleden heeft getroost om een eigen melkverwerkingsapparaat te scheppen en in stand te houden. Moge dat een opwekking zijn voor onze leden en leveranciers om in gesloten gelederen verder te gaan, zodat de Coöperatie ertoe mag blijven medewerken om de boerenstand te verheffen tot een beter economisch en sociaal bestaan.

Ik wil besluiten met dank te brengen aan directie en personeel voor hun toegewijde arbeid, welke men voor de vereniging heeft verricht.

C. MIDDELBEEK, Voorzitter.

Foto boven: de brug aan het Tolbek in 1905; foto midden: Dorpsweg in 1905; foto onder: Dorpsweg in 1958

Inleiding

Geachte Lezer,

Wanneer wij in dit Gedenkboek een chronologisch overzicht geven van de oprichting, de ontwikkeling en het verder voortbestaan van de Coöperatieve Zuivelfabriek 'Concordia' te Oudendijk, dan moge aan dat beeld toch vooraf gaan een korte inleiding, waarin wij - met een verwijzing naar het verleden - mogen wijzen op de noodzaak van de geboorte van deze soort fabrieken, die uiteraard diep ingrepen in de persoonlijkheid van de boeren, die steeds met eigen krachten het 'vak' van boer uitoefenden.

De ouderen onder ons weten persoonlijk nog van de vroeger bestaande toestanden; zij weten ervan hoe boer en boerin tezamen werkten om tot een goed produkt te komen, alles op een wijze zoals het steeds vererfd werd. Men volgde het voetspoor van zijn voorganger - tot eenmaal alles anders werd: anders en .... ook beter.

Wanneer wij heden ten dage het platteland doorkruisen, niet meer met het 'paard voor de kar', doch per fiets, per brommer of per auto, dan doet het ons altijd nog weldadig aan wanneer wij daar de kapitale boerderijen zien staan, boerderijen die een steê zijn om verliefd op te worden. Als de zon schijnt over de vlakten van West-Friesland, van Waterland, dan gaat het hart open en is men trots op de geboortegrond van een ras, dat men vaak een 'buitenissig soort mensen' heeft genoemd. Maar ook als regenvlagen zwiepen en donkere wolkenflarden de lucht doorklieven, dan is ons vlakke land mooi en zou men het voor geen bergen, die het uitzicht belemmeren, willen ruilen.

De mensen. ... zijn ze 'buitenissig'? Een apart ras? Och, het zal wel waar zijn dat men aan ze 'wennen' moet, maar wie ooit de gastdagen van het Historisch Genootschap 'Oud West-Friesland' heeft bezocht, zal niet zeggen dat het een 'stug' volk is, zoals een vreemdeling bij eerste indruk misschien denken mocht.

Neen, de bewoners van onze landen zijn open mensen, open voor hen die met goede bedoelingen tot hen komen; als er geen 'kwade streken' achter zitten, dan geeft men zich volkomen, vrij-uit en zonder enige restrictie. In het gebied van deze mensen werkt 'Concordia'.

Om een beeld van dit land vast te leggen mogen wij de foto afdrukken van de boerderij waarop eertijds onze oud-voorzitter, de heer W. Zee - thans te Hoorn wonend - gevestigd was.

W. Zee Wzn.

Boerderij van W. Zee Wzn.

Het plaatje laat zien hoe rustig de boerderij daar ligt, eertijds door niets gestoord, nu aan de weg van het grote verkeer, dat ook ons gebied niet onberoerd heeft gelaten. Wanneer wij bij zijn oude 'behuizing' de figuur van onze oud-voorzitter afdrukken, dan is dat niet omdat wij de heer Zee naar voren schuiven, maar omdat wij onze mensen het best kunnen indenken in en om het werk, waarin zij met hart en ziel opgingen - werk dat hen lief en dierbaar was en dat de heer Zee heeft

weten te bekronen met zijn ijverige arbeid voor het welzijn van onze coöperatieve fabriek. Maar ook nog met een ander beeld willen wij teruggrijpen in het verleden.

Onze aard werd niet alleen buitenshuis uitgedragen, maar ook binnen - daar, waar wij tot rust kwamen, mochten wij vroeger, meer dan nu, uiting geven aan dat wat van binnen uit kwam. Men zegt wel eens, dat er vroeger 'maar van de ene dag in de andere geleefd werd', maar zoudt u dat zeggen aan dit pronkstuk in onze mooie kamers, aan de schouw, zoals die nog te vinden is in de boerderij van de heer D. Schuijtemaker Jz. te Grosthuisen? Stellen wij ons onze voorouders voor, op een zondagmorgen, wanneer zij juist de kerkdienst achter de rug hadden, de boer en de boerin elk in hun 'hoekje', hij de 'pijp in de brand' en moeder de vrouw achter het koffielichtje!

Schouw bij D. Schuijtemaker Jzn.

Is dat, gezien in deze omgeving, niet een beeld om jaloers op te worden? Niemand die in deze tijd van jachten en jagen deze zielerust kent: de auto's gaan als in een schim voorbij, de brommers maken de dorpen onrustig, een wandeling is een 'onding', waaraan men niet meer toekomt.

Het is goed dat wij ons het verschil van tijd tot ons laten doordringen, want aanstonds bij het lezen van het overzicht omtrent 'leven en werken' van 'Concordia' zal men ook zien, dat de evolutie immer voortschreed, dat bij de 'fabriek' vandaag het ene maar morgen weer het andere zich wijzigde, zodat het beeld van een halve eeuw geleden en nu hemelsbreed verschilt.

'Dat is maar goed ook,' zal men zeggen, want sprak men vroeger wel van 'die goeie ouwe toid', men moet dat tegenwoordig toch niet meer zo luid roepen. Immers, er waren in die jaren te vele en te grote misstanden, dan dat men naar die 'ouwe toid' terug verlangen zou. Vele misstanden zijn opgeruimd, maar nog nimmer is de hemel op aarde gekomen; er schijnt zoveel te wensen te zijn, dat de mens nimmer voldaan zal zijn.

Hoe was dat vroeger in de boter- en kaasmakerij?

Waren de produkten toen minder goed, zodat men wijziging daarin moest verlangen? Neen, de wereld schreed sneller voort, de 'slakkegang' moest eruit. O, de werktijd was lang genoeg; van de vroege morgen tot de late avond was men in de weer, maar de mens is langzamerhand te 'duur' geworden, zijn krachten zijn te kostbaar voor de prijs van de producten.

Voor een kleine terugblik hoe het vroeger was, mogen we even putten uit een boekwerkje, dat in 1956 uitgegeven werd bij het 50-jarig bestaan van de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken. De redactie was in handen van de heer A. Kruithof.

'Maar hoe stonden de zaken een halve eeuw geleden?', stelt men daar als vraag en het antwoord erop verwijst naar gegevens van de 'schrijvende landman' Jacob Bouman uit de Beemster, een vooruitstrevend man, die in zijn eigen tijd meer gewantrouwd dan geëerd werd.

Vóór de fabrieken er waren, zo lezen wij, was de zuivelbereiding een zaak van de boerderij. In de eerste helft van de negentiende eeuw nog werd op vrijwel alle boerderijen tweemaal per dag volvette kaas in Edammer vorm gemaakt. In de herfst en in de winter, zo deelt Bouman mee, werd de melk gedeeltelijk ontroomd om de vastheid van de kaas te bevorderen.

De eerste helft van de negentiende eeuw wordt erkend als een periode van rustige ontwikkeling op het gebied van de zuivelbereiding. De productie nam vooral sedert 1840 toe door uitbreiding van de veestapel. De afzet verliep vlot en sedert 1830 bewogen de prijzen zich in een stijgende lijn, tot 1885. Ons platteland koesterde zich in de behaaglijkheid van een toenemende welvaart, maar in de tweede helft van die eeuw doemden toch aan vele horizonten enkele wolkjes op, die spoedig een kwaadaardig karakter gingen aannemen.

In de eerste plaats kreeg onze kaas in een belangrijk afzetgebied - dat was in Engeland - toenemende concurrentie te verduren van een in de Verenigde Staten sedert pl.m. 1850 en in Canada sedert pl.m. 1865 fabriekmatig bereid produkt. Later voegde zich bij de naar Engeland exporterende landen nog Nieuw-Zeeland. In 1910 bereikte ons aandeel op de Engelse markt een dieptepunt; de afzet verlaagde van 63,5 %, tot 9,7 % van de Engelse import. De absolute cijfers bleken

wat minder verontrustend te zijn. Bovendien steeg de kaasuitvoer uit ons land van 19 miljoen kg. in 1846 tot 27 miljoen kg. in 1880, met een top in 1870 (n.l. 30 miljoen kg.).

Onder deze omstandigheden maakte de boer zich - omdat de prijzen ook nog steeds stegen - over verschijnselen als die op de Engelse markt, niet teveel zorg.

Daarbij ging de boer ook voorbij aan belangrijke nevenverschijnselen, n.l. dat de kaas uit de Verenigde Staten en uit Canada een meer uniform produkt dan de Hollandse kaas bleek te zijn. Die kaas vertoonde minder gebreken en bovendien was de prijs lager, zodat de kaas ook beschikbaar was voor het gewone volk. Waar de bevolking daar snel toenam, zelfs met reuzenschreden vermeerderde, was dit toch wel een factor van betekenis.

Reeds eerder haalden wij aan dat volgens het vertelsel van de heer Bouman voor de eerste helft van de negentiende eeuw bij de kaasbereiding gebruik gemaakt werd van gedeeltelijk ontroomde melk. In de tweede helft van dat tijdperk bleek echter de praktijk van deze methode hand over hand toe te nemen. Het tweemaal daags kazen verviel en men kwam toen tot de zogenaamde dagkaasbereiding. De volle avondmelk werd te romen gezet en de volgende morgen werd deze melk - ontroomd - met de volle morgenmelk gemengd en verkaasd. Het resultaat was een vrij snel rijpende kaas van een structuur, welke vlugger verhandelbaar was dan de vollemelkse kaas.

Ter motivering van deze handelwijze, die in veler ogen leidde tot een achteruitgang van het Noordhollandse produkt, werden drie argumenten aangevoerd. Ten eerste was op een dergelijke wijze bereide kaas van een grotere vastheid en geschikter voor transport over grote afstanden. Ten tweede kon men op deze manier goede kaasprijzen maken en profiteren van goede boterprijzen. Grif, zegt de schrijver van het artikel in het boekwerkje waaruit wij deze gegevens putten, kan worden toegegeven dat hier voor de boer een niet geheel blanke bladzijde in de geschiedenis is opgeslagen. Te zijner verontschuldiging wordt door sommige schrijvers gesteld, dat hij wel gedwongen was tot dagkaasbereiding over te gaan vanwege een toenemend gebrek aan personeel.

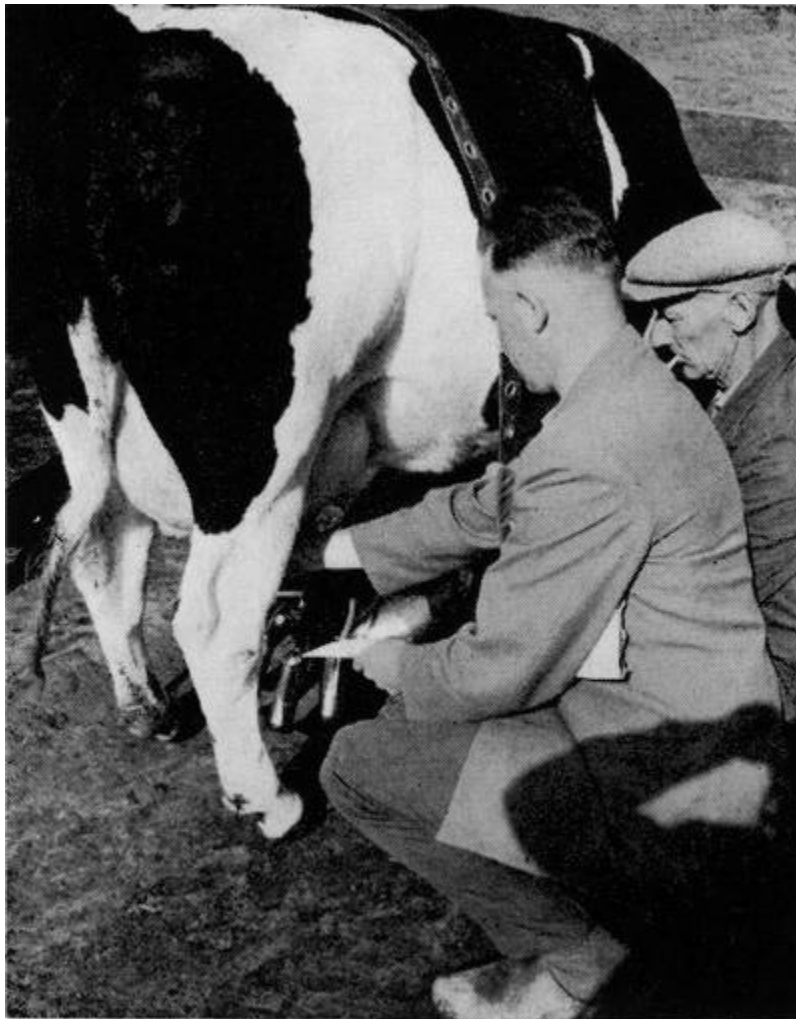
Wel zijn er in NoordHolland streken aan te wijzen, waar de melkwinning met het oog op de kaas- en boterbereiding in de tweede helft van de negentiende eeuw snel aan betekenis heeft gewonnen door overschakeling van vetweiderij naar melkerij en fokkerij. In deze streken miste de boer de bekwaamheid voor de kaasbereiding zoals die op traditionele melkwinningsbedrijven van vader op zoon, of beter: van moeder op dochter, was overgegaan. Bijvoorbeeld in de noordelijke duinstreek, in de Beemster en in de Schermer. Het merkwaardige feit doet zich voor dat ook in deze streken de eerste dagkaasfabrieken zijn opgericht.

Heel stellig gaat ook de handel niet vrij uit. Het is genoegzaam bekend, van welk een beduidende omvang de knoeierijen in de boterhandel zijn geweest. Juist in die tijd nam ook de boterbereiding in Noord-Holland sterk toe, gelijk met de dagkaasbereiding, waartoe door de handel gestimuleerd werd op grond van de reeds eerder genoemde argumenten. Het lijkt geen twijfel dat tweede keur Noordhollandse boter is aangewend voor vermenging met goede boter en dat de minder vette dagkaas door niet-bonafide handelaren is verhandeld als echte vette.

Omtrent 1885 daalden de prijzen tot in 1914 verbetering intrad. De toenemende concurrentie, de teruglopende kwaliteit en de dalende prijzen waren allemaal oorzaken dat men middelen zocht en wilde toepassen die een verbetering zouden brengen en herstel van de positie van de Noordhollandse zuivelbereiding.

Bij 'Concordia' heeft men deze zaken wel degelijk in het oog gehouden en getuige het feit, dat de coöperatie haar 50-jarig bestaan viert, blijkt wel degelijk dat men de fouten in het verleden niet zag. De fabriekmatige verwerking van de melk was niet meer tegen te houden. Trachtte men eerst de verbeteringen door te voeren op de boerderijen zelf, men zag toch wel in dat 'eendracht macht' zou maken. Het nieuwe, dat van elders was gekomen, bleef ook de boer boeien. 'Kaasmaken is een wetenschap' heeft de bekende boer Wouter Sluis eens beweerd en hij heeft daarbij niet misgezien. Immers, wanneer men het chronologisch overzicht in dit boekje leest en daarmee bekend raakt met de misschien langzame maar toch naar vervolmaking strevende maatregelen, waarmee de fabrieken te worstelen hebben gehad, dan zal men er wel van overtuigd zijn dat men niet blind was voor al het goede, dat eenmaal in de schoot der toekomst verborgen bleek te zitten.

Wij meenden hiermee een kleine aanloop te mogen nemen om de lezer daarmee te gaan interesseren voor zijn eigen fabriek, de Coöperatieve Zuivelfabriek 'Concordia' in Oudendijk.

Staladviseur aan het werk

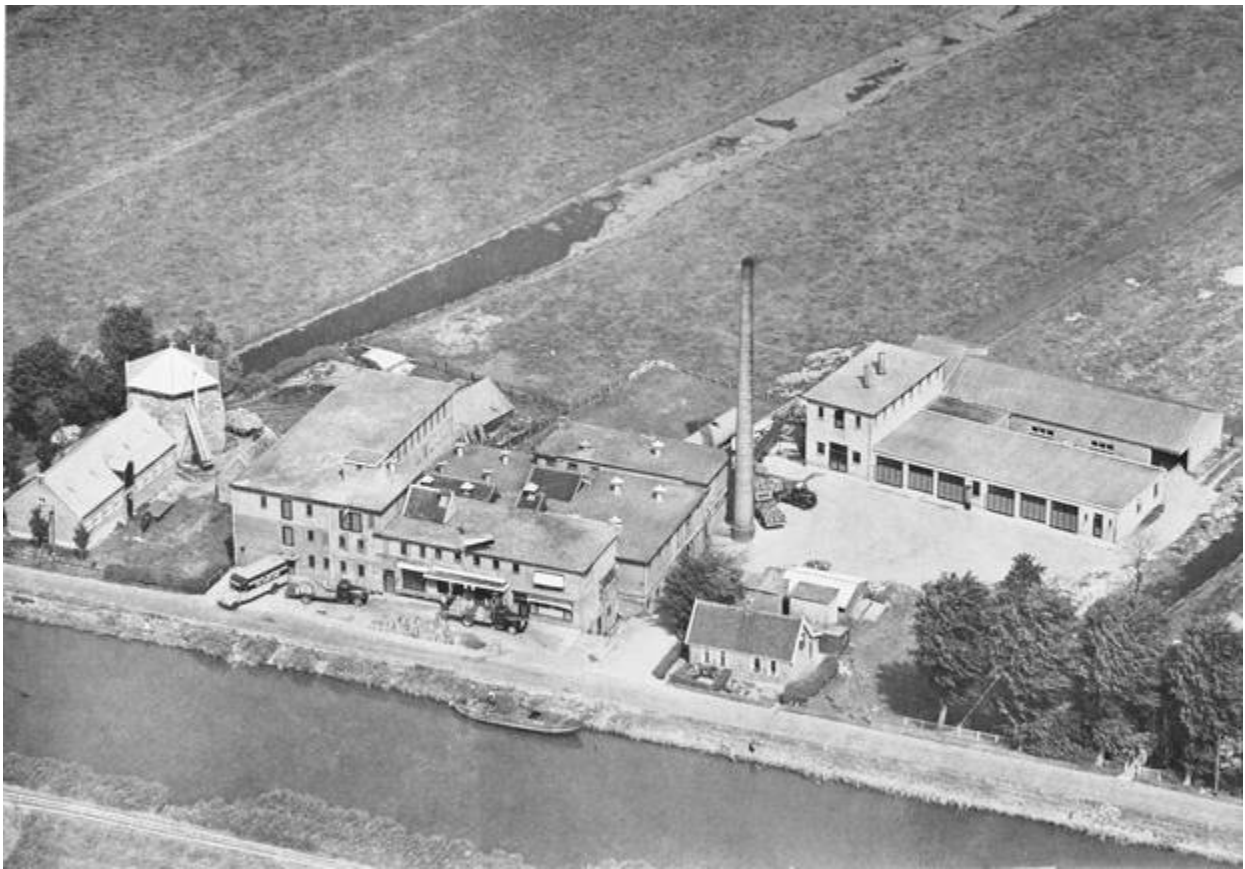

Foto KLM-Aerocarto

„Concordia“, Oudendijk

H. Stam †

D. Stam †

Een terugblik....

40+ is geen onbekende in Zuivelland.

Wanneer dat 40 eenmaal 50 geworden is, dan moet de kwaliteit dus nog beter zijn.

Hoe dat mogelijk is kan blijken uit het 'levensverhaal' van de Zuivelfabriek 'Concordia' te Oudendijk, waarvan wij hier de levensgeschiedenis over 50 jaar zullen trachten te beschrijven.

Wij moeten daarvoor teruggaan tot de eeuwwisseling.

Een niet-geslaagde poging.

Het was in 1901 dat enkele boeren in Oudendijk tezamen een Zuivelfabriek hebben gesticht, waarvoor men de vorm van een naamloze vennootschap had gekozen. Over het wel en wee van deze fabriek is niet veel bekend; na een aantal jaren immers werd zij terzijde geplaatst om later ruimte te maken voor 'Concordia', die haar dan ook opgevolgd is, al ging dat niet direct van een leien dakje. Geen van de oprichters van die fabriek is meer in leven; slechts een enkele vergeelde foto herinnert aan haar bestaan. Wel zijn nog de namen bekend van de stuwende krachten, die het belang van 'eendracht maakt macht' ook toentertijd reeds inzagen.

De volgende namen mogen daarom niet onvermeld worden gelaten: H. Stam, die boer, maar tevens burgemeester van Oudendijk was; verder de heren P. Hoek Spaans, P. Bierman, J. Stapel, D. Kok, P. Willig en P. Gootjes.

In deze jaren werd schier overal de melk op de boerderij verwerkt; slechts haalde hier en daar een particulier bedrijf wat melk op. De wijze waarop de particuliere handel met de belangen van de boeren omsprong, was vaak aanleiding tot klachten en een algemeen verzet daartegen kon niet uitblijven. Deze eerste Oudendijkse fabriek werd gebouwd op een terrein van de heer P. Bierman,

midden in de gemeente. Er werd toen 2.5 miljoen kg, melk verwerkt welke niet alleen van de aangesloten boeren kwam, maar ook werd bijgekocht en waarvoor als basisprijs gold de prijs welke de particuliere fabriekjes in de omgeving noteerden.

Directeur van de fabriek was allereerst de heer Van der Vleugel, die opgevolgd werd door de heer P. Gootjes, een moderne boer, die later ook directeur der Coöperatie werd. Uiteraard golden toen nog ouderwetse middelen, waaraan wij nu met een glimlach terug denken. Zo werd de melk aan de weg gemeten met een meetstokje. De heer Gootjes was voor die tijd zeker een vooruitstrevend man, hetgeen wel blijkt uit zijn poging om een nieuw produkt te maken, nl. kaas-in-blik. Daartegen was verzet, zo zelfs dat een der aangesloten leden van die 'nieuwerwetse fratsen' niets moest hebben en zijn aandeel in de naamloze vennootschap uitkocht. Naar overlevering en zeggen is het experiment van de heer Gootjes ook niet gelukt, want deze kaas-in-blik leek veel op 'zelfrijzend bakmeel'!

Langzamerhand groeide er een onbehagen tegen de kleine fabriek en de opheffing kon dan ook niet uitblijven.

De oprichting der coöperatie.

Wel werden er pogingen gedaan om een nieuwe fabriek te stichten, maar de 'particuliere industrie' hield dit streven tegen tot ten slotte zo iets toch niet kon uitblijven.

Na elf jaar sinds de oprichting van de eerste fabriek kreeg Oudendijk een nieuwe fabriek doordat een gestichte coöperatie de oude naamloze vennootschap overnam en bij akte van 5 februari 1912 voor Notaris Verhoef te Avenhorn de akte der hergeboorte plaats vond. In een daarvoor gehouden ledenvergadering werden de statuten vastgesteld en werd het bestuur gekozen, nl. de heren H. Stam, voorzitter; C. Worp Bzn., secretaris; P. Hoek Spaans, vice-voorzitter; M. Bierman, plaatsvervangend bestuurslid. Naast dit bestuur werd een Raad van Commissarissen benoemd, waarin zitting kregen de heren C. Blom, voorzitter, K. Oly, secretaris, R. Bakker Azn., voorzitter-plaatsvervanger en P. Prins. De heer P. Gootjes werd voor de tijd van één jaar benoemd tot directeur op een salaris van f 900,- per jaar.

De officiële overdracht vond plaats op 13 april 1912 in café 'De Toelast' te Hoorn. Het aantal leden der coöperatie was toen 45, allen wonende in Oudendijk. Samen molken zij 354 koeien. Nu mag hierbij niet worden gedacht dat ook aan de totstandkoming van deze coöperatieve fabriek geen moeilijkheden in de weg waren gelegd, want er waren even zo goed als bij de eerste poging mensen die ook in deze coöperatie maar weinig fiducia hadden. Dat bleek ons wel bij een bezoek dat wij vlak voor ons jubileum brachten aan een der oprichters, nl. de heer J. Visser van Schardam, die er zich op beroemen mag dat hij ten tijde van het 50-jarig jubileum de enige nog levende oprichter was. Toen de heer Visser de morgen na de dag van de oprichtingsvergadering naar zijn land ging werd hem door zijn buurvrouw snedig gevraagd 'of hij gisteravond ook voor dertig jaar dwangarbeid had getekend'.

J. Visser

Nu - na 50 jaar - verklaarde de heer Visser ons dat hij nimmer spijt van deze 'straf' heeft gehad; in de vele jaren, dat hij aan de fabriek zijn melk liet verwerken heeft hij nooit berouw gehad.

C. Worp Bzn. †

P. Hoek Spaans †

M. Bierman †

A. Dikstaal †

Een ander beeld van de moeilijkheden der toetreding geeft wijlen de heer D. Kamp in een door hem geschreven 'revue' ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan der coöperatie, in 1937. Te Oudendijk woonde een zekere heer Vet, die twee zoons en enige dochters had. Nu gevoelde Vet er niets voor om het 'kaasmaken aan kant te zetten' maar alle kinderen wilden het huis verlaten.

De ene zoon wilde geen boer worden en stond er op naar Amerika te gaan emigreren, een dochter wilde trouwen, etc. De vrouw van Vet was zeker met de zaak aan en porde haar man aan om de oprichtingsvergadering van de coöperatie maar te gaan bezoeken, dan was men natuurlijk van de ellende af. En zo werd Vet ook lid van de coöperatie, eigenlijk tegen zijn zin, maar door de omstandigheden gedwongen.

Wanneer we de notulen van de coöperatie doornemen, dan komen wij af en toe frappante dingen tegen.

Van vallen en opstaan.

Natuurlijk kwam men voor zaken te staan, die in het licht van deze tijd 'klein' zijn, maar in de dagen van een halve eeuw terug kon men erover vallen, doch dan moest men ook weer opstaan. En dat is natuurlijk steeds gebeurd! Van de oude fabriek waren melkbussen overgenomen, maar dat was te weinig en in de eerste bestuursvergadering besloot men al om er 27 bij te laten maken, terwijl er een nieuwe melkwagen aangeschaft moest worden. Jh. Smit leverde deze wagen voor de totaalsom van f 225,- terwijl T. Bouwman de levering van drie ketten kreeg. Dat ging tegen f 200.- per stuk. Meteen raakte men al dieper in de kosten, want de ketten moesten onderdak hebben en in de tweede ledenvergadering werd het plan voorgelegd om een kettenstal te bouwen ter waarde van f 900.--. J. Beets moest de kaas naar Alkmaar vervoeren, hij kreeg er één cent per stuk voor; tevens werd hij belast met het vervoer van de steenkolen naar de fabriek. Men was wat de 'duiten' betreft nogal secuur, want de beheerder moest een borgstelling hebben of een persoonlijke zekerheid storten tot een bedrag van f 6000,

Er werd ook besloten dat de melkrijders 's morgens niet voor zes uur en 's avonds niet voor half zes de melk bij de boerderij mochten opladen; bovendien zou de melk niet meer aan de wagen maar aan de fabriek worden opgemeten.

De boeren van de Goorne waren despotisch en stelden hun eisen tegenover de voorwaarden van de fabriek; doordat zij geen leden waren kregen zij een cent minder per kg. dan de leden van de coöperatie, maar 'daarvan was geen sprake', dat kon niet worden geduld. Zij wilden alleen leveren tegen een vastgestelde prijs, waarop dus geen andere invloed mogelijk was. Dus stapten de voorzitter en de directeur maar op de fiets en peddelden naar de Goorne, waar in het café 'Bontje' de zaken werden besproken. Sterk voldaan keerden ze weer terug; de vrede was hersteld en de boeren gingen door met hun melk z.g. 'zoet' te leveren.

Het is hier een mooie gelegenheid te wijzen op een onjuistheid welke voorkomt in het Gedenboek van de Noordhollandse Bond van Zuivelfabrieken. Hierin wordt nl. vermeld dat in 1912 de eerste zoetfabriek is opgericht en dat in de jaren 1915-1917 diverse dagfabrieken werden omgebouwd tot zoetfabrieken, waaronder dan ook Oudendijk. Dit is niet juist, want 'Concordia' te Oudendijk was reeds in 1912 zoetfabriek.

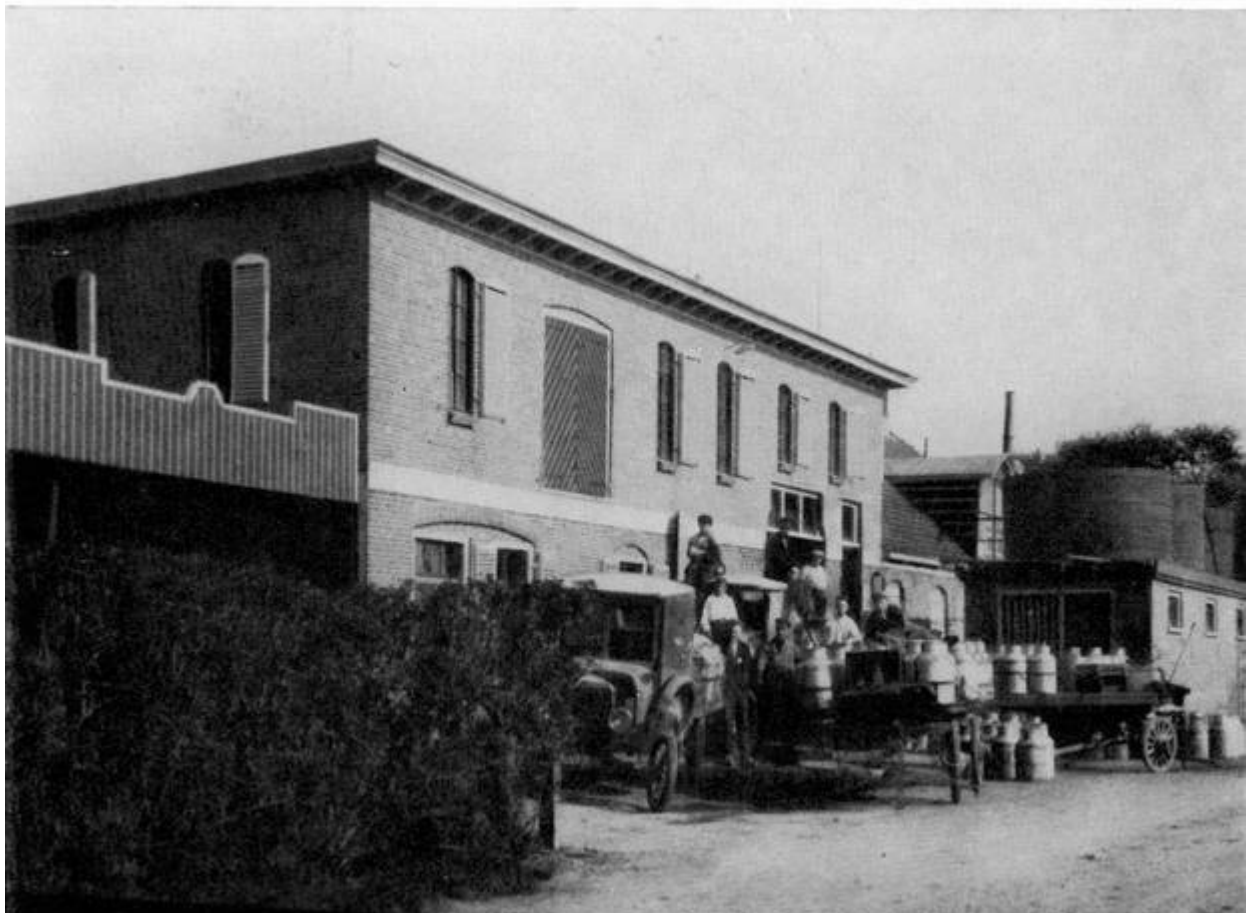
Van boven naar beneden: de fabriek in 1912, 1915 en 1917

Drukke tijden.

Het eerste jaar van de coöperatie was een druk jaar, want de vergaderingen waren veelvuldig. Het gaat niet aan om alle toen voorkomende kwesties te memoreren en de genomen besluiten te gaan vermelden, maar enkele ervan mogen toch wel aan de vergetelheid worden ontrukkt. Zo bijvoorbeeld, dat S. Heerlijn, de dorpsmid, aannam de ketten te beslaan, per ket en per jaar tegen de som van f 25; . Het aantal melkbussen werd vergroot met 70 stuks en altijd nog tegen de prijs van f 7,- per stuk. H. de Reus Jbz. werd aangenomen als melkrijder tegen een loon van f 9,- per week, de gehuwde arbeiders ontvingen f 10,-, de ongehuwden f 9,-. Tot eerste kaasmaker werd benoemd L. van der Velde, die in het bezit van een woning gesteld werd; in tegenstelling met nu was dat geen reden om aan de fabriek verbonden te blijven. In 1913 vertrok hij en werd zijn plaats ingenomen door J. Zeekant.

Het zal allen als logisch voorkomen, dat er geld in de fabriek moest worden gestoken en zo werd dan een lening van f 28.000,- aangegaan bij de Beemster Bank; de rente was toen 4½ %, procent. Er kwam gebrek aan een wagenloods, die aan de westzijde van de fabriek werd gebouwd; de vloer werd van beton gemaakt. Via een brug op palen kwamen de wagens op de weg. Om gemakkelijk de financiën te kunnen regelen werd een overeenkomst aangegaan bij de Coöperatieve Boerenleenbank te Oudendijk; er werd een rekening-courant gesloten tot een bedrag van f 10.000,-. Risico van brand meende men ook toen reeds te moeten uitsluiten, waarom - via de Bond - een verzekering werd aangegaan bij de 'Nederlanden van 1845'.

Fabriek in 1924

Uit alles bleek wel, dat het bestuur zeer actief was, maar de Beemster feesten waren toch sterker in trek dan de vergadering van de zuivelfabriek. Op een vergadering in augustus 1912, waarin de koeling aan de orde zou worden gesteld, bleken vier bestuursleden het feest boven de zaken te hebben laten gaan. In een volgende ledenvergadering hield men opruiming van de mest van de ketten - alsook van overtollige wei en karnemelk. Ieder jaar bleek dit een bijzondere attractie te zijn omdat de verkoop bij opbod en afslag ging en er daarbij een strijkgeld kon worden gehaald.

Het was in december 1912 dat er een zeer belangrijk besluit viel, nl. de aanschaffing van de koelinstallatie en een uitbouw van de fabriek; van toen af zou beneden worden gekeerd, terwijl de melkkamer boven bleef; deze kamer werd ingericht om de melk van 500 koeien te verwerken.

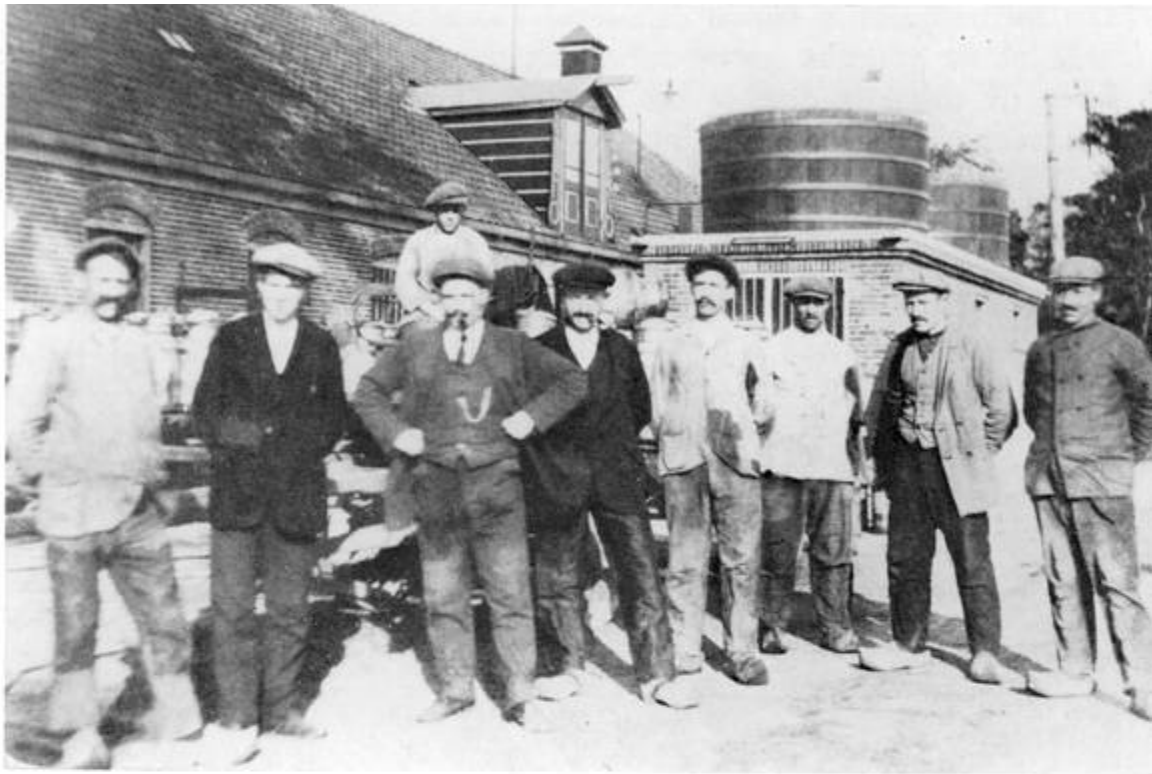
Hierbij aansluitend ziet u een reproductie van de balans over het jaar 1912, zoals die oorspronkelijk afgedrukt werd.

BALANS OP 31 DECEMBER 1912.

BEZITTINGEN.			SCHULDEN.		
Gebouwen en Machineriën	f 22193	13 ¹ / ₂	Beemsterbank	f 31000	—
Materialen en Gereedschappen	4576	34	Boerenleenbank	5143	14
Paarden, Rijtuigen en Tuigen	1853	—	Crediteuren	1160	17 ¹ / ₂
Kantoor-inventaris	114	—	Interest	930	—
Boterrekening	102	24	Melkleveranciers	10389	07 ¹ / ₂
Kaasrekening	4816	64	Transport kaas	15	39
Melkrekening	280	—	Exploitatier rekening	200	—
Kasrekening	3572	63			
Debiteuren	3439	20			
Voorschotten	791	—			
Motorboot	3610	—			
Aand. IJsfabriek Hoorn	100	—			
Saldo v. oprichting	670	50			
Verlies en Winst	2719	13 ¹ / ₂			
	f 48837	78		f 48837	7 ⁰⁰ / ₁₀₀

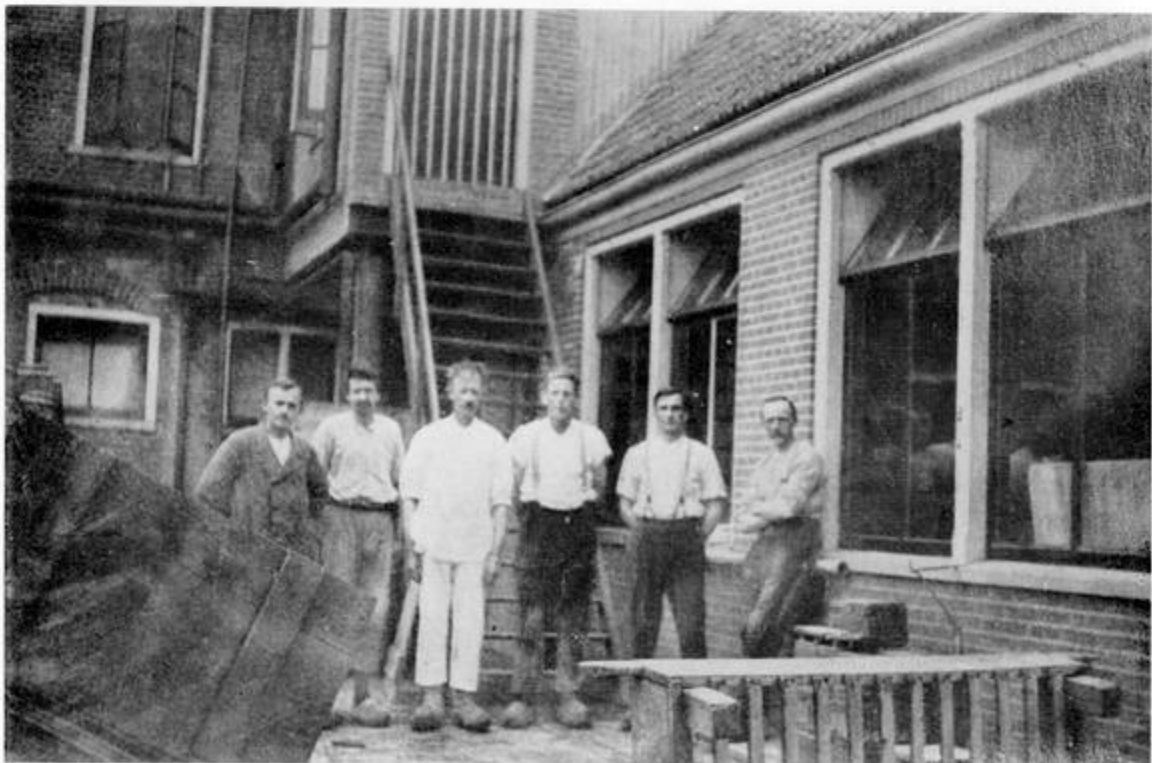
Bestuurswisseling.

De voorzitter, de heer H. Stam, nam toen een belangrijk besluit: hij trad op de 18e februari 1913 af en werd meteen benoemd tot adviseur. Zijn zoon, de latere burgemeester D. Stam, volgde hem meteen op, niet alleen als bestuurslid maar ook als voorzitter, hetgeen hij tot 1946 is gebleven. Het staat vast, dat de Coöperatieve Zuivelfabriek 'Concordia' heel veel aan deze man heeft te danken; hij was een zeer toegewijd werker, die als voorzitter een man van formaat was. De omvang van het bedrijf nam toe, waarom men meende dat de verantwoordelijkheid niet langer gedragen moest worden door een zo klein bestuur; daarom vond in de ledenvergadering van oktober 1914 een aanvulling plaats van de beide colleges, bestuur zowel als commissarissen - nl. beide tot 5 personen.

Personeel in 1918

Personeelsleden in 1923

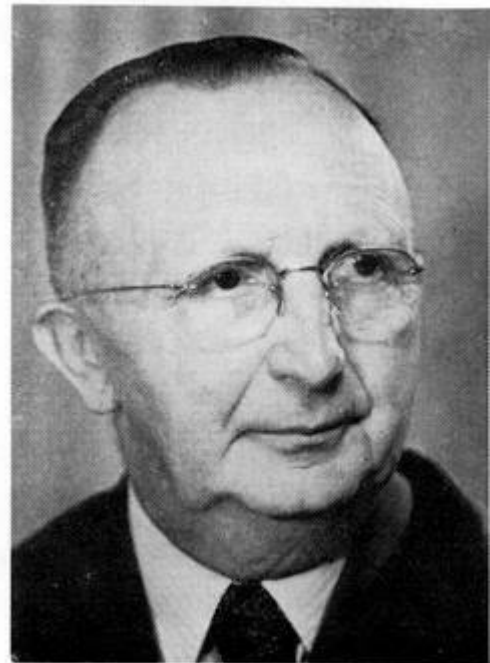
In dit jaar waren de moeilijkheden natuurlijk ook al vergroot door de mobilisatie, welke was afgekondigd; vacatures in de personeelsbezetting waren er uiteraard het gevolg van.

De ledenvergadering bracht in maart 1915 een belangrijk punt aan de orde, nl. de gedachte om de uitbetaling te regelen naar het vetgehalte; in eerste instantie meende het bestuur, dat deze zaak nog niet rijp was voor een directe invoering, maar in september van dat jaar werd toch het besluit daartoe genomen. Het werd echter pas in werking gesteld op 1 mei 1916.

De financiën werden in het jaar 1916 ook aangesproken door de bouwplannen, welke men koesterde. Eerder was door de ledenvergadering al eens een voorstel om een directeurswoning te bouwen verworpen, maar in juni 1916 besloot men toch een reeds bestaande woning aan te kopen en deze geschikt te maken voor directeurswoning. Deze doet momenteel nog steeds als zodanig dienst, nadat er uiteraard in de loop der jaren de nodige veranderingen - die verbeteringen waren - aan zijn geschied. In dezelfde ledenvergadering besloot men ook tot de bouw van drie werkmanswoningen onder één kap, welke werden gevestigd op een terrein vlak naast de directeurswoning.

De directeur gaat heen - een nieuwe doet zijn entrée.

De heer Gootjes bedankte als directeur en werd opgevolgd door de heer L. Broekens, die reeds eerder - twee jaar - aan de fabriek verbonden was als assistent-directeur. Op het moment dat deze vacature ontstond was de heer Broekens echter in militaire dienst; de mobilisatie had ook op hem beslag gelegd. In een der zuivelbladen las hij de directeursvacature te Oudendijk: uiteraard stond hij spoedig op de mat van zijn commandant om verlof te vragen persoonlijk 'zijn plaats in Oudendijk te mogen verdedigen', hetgeen geschiedde, met het gevolg dat de heer Broekens de directeursfunctie kreeg toebedeeld. Hij trof - veroorzaakt door de mobilisatie - een hopeloze personeelssituatie aan; het dienstdoende personeel kon niet meer aan een vrije dag toekomen, waardoor de stemming niet al te best was. De nieuwe directeur organiseerde het werk echter zodanig, dat al spoedig de stemming omsloeg en weer met vreugde gewerkt werd. Daartoe hielp ook mee het besluit om voor het personeel een pensioenregeling in te voeren. Dit gebeurde in februari van 1917, terwijl toen bovendien nog een zeer ingrijpend besluit werd genomen, n.l. dat alleen de melk van de ingeschreven leden zou worden verwerkt.

L. Broekens

Intussen bleek wel, dat de fabriek ook de nadelige invloeden van de Wereldoorlog nr. 1 gevoelde. De kosten waren elke dag stijgende, terwijl 25% van de kaasproductie aan de regering moest worden geleverd, waarvoor een vastgestelde prijs betaald werd, nl. f 57,- per % kg. (?) Met het oog op de vijandelijkheden in de wereld werd in deze tijd meteen een molestverzekering afgesloten.

De wereld zag er in deze dagen niet direct hoopvol uit; overal was nauwte en het is bekend dat nauwte ook grauwte meebrengt. Voor de verwarming van de ketels waren er geen kolen meer, zodat deze met hout en turf brandende moesten worden gehouden. Maar ook met de levende have was het niet best gesteld; de ketten werden gevoederd met griesmeel en kanariezaad in plaats van met haver. In de ledenvergadering van september 1917 werd hierover in den brede gesproken. De directeur maakte zich ook vooral zorgen over de toestand van de 'mede-arbeiders', onze ketten; hij slaagde er tenslotte in haver op de kop te tikken in de Heer-Hugowaard. Midden in de nacht moest deze per motorboot naar Oudendijk vervoerd worden, maar de ketten waren gered!

Belangrijke besluiten.

Een wijziging van groot belang had ook in dit jaar plaats, nl. het besluit om een controle-vereniging op te richten. De boeren zouden nu zelf de monsters van de melk nemen, terwijl het onderzoek op het fabriekslaboratorium zou plaats vinden. Deze z.g. 'zelfmonstername' is te beschouwen als de voorloper van de latere rundveefokverenigingen, tengevolge waarvan de productie van het rundvee sterk is opgevoerd. Een ander besluit van betekenis was de deelneming in de in 1918 opgerichte Coöperatieve Zuivelbank te Alkmaar. Uit deze tijd dateert ook de oprichting van de Kaas-exportvereniging. In maart 1918 was hierover in de ledenvergadering een rede gehouden door de heer Jensma, toenmalig directeur van de Zuivelfabriek te Lutjewinkel. Vier verenigingen waren op dat moment reeds toegetreden, nl. Lutjewinkel, HeerHugowaard, Opmeer en Sint Maarten. Ook Oudendijk trad toen toe, als vijfde in de rij. In verband hiermee had een statutenwijziging plaats omdat het boekjaar vermeld moest worden; in plaats van het kalenderjaar zou dat nu lopen van 1 mei - 30 april.

Gestadig bleef de fabriek zich uitbreiden, waarom van de familie Stam 5 morgen land werd gekocht. Dit had het voordeel dat de ketten niet meer uitbested moesten worden, terwijl er ook hooi voor de winter kon worden geteeld.

Ook voor de Exportvereniging moest een belangrijk besluit worden genomen; de voorraad welke de vereniging in beheer had, was over veertien pakhuizen in Noord-Holland verdeeld en het sprak vanzelf dat een dusdanige toestand niet kon worden bestendig. In 1919 werd besloten in Alkmaar een nieuw pakhuis te bouwen, dat in de zomer van 1920 gereed gekomen is.

Het vervoer van onze kaas naar de Exportvereniging had ook zijn bezwaren en toen in november 1919 de heer Beets, onze vertrouwde vervoerder, te kennen gaf zijn werk te willen neerleggen, besloot men een kaasvlet, gedreven door een ruwoliemotor, aan te schaffen. De export van kaas was in deze tijd zeer voldoende, zodat aan de vraag niet of nauwelijks te voldoen was; die werd in de hand gewerkt door een verordening van de regering, die melkleveringscontracten ten behoeve van de grote steden afsloot. Aan deze leveringen was een consent van uitvoer verbonden, waarmee verschillende van onze leden akkoord gingen. Immers, zij hielden hierbij het oog op de varkensfokkerij, terwijl de onkosten van de fabriek niet veel lager werden. Anderzijds echter was de levering wel aan te bevelen in verband met het heersende mond- en klauwzeer onder het vee. Om nog even in de herinnering terug te roepen mogen wij hierbij nog vermelden dat bij de weifgifte ieder recht had op 75 à 80 % van zijn geleverde melk gratis thuis bezorgd te krijgen; per biljet kon men dan opgeven hoeveel men hiervan wenste te verkopen aan de N.V. Hollandse Melksuikerfabriek te Uitgeest tegen de geldende prijs van 1½ cent per liter.

Inmiddels ging het de Exportvereniging zelf niet zo goed. Door de lage valuta was de geldswaarde zeer belangrijk gedaald, terwijl verschillende transportstakingen de kaashandel beïnvloedden, ten gevolge waarvan de export zeker 50% was gedaald. De ook tegenwoordig vaak gehoorde klacht, dat de jonge kaas wel en de oude niet gevraagd werd, deed ook toen opgeld.

Inmiddels was de oorlog ten einde en langzamerhand raakte men weer naar meer normale toestanden. In maart 1921 wordt er een belangrijk punt aan de orde gesteld, nl. de algemene melkcontrôle die zou moeten leiden naar de opvoering van het vetgehalte. Men besloot dat de boeren zelf de monsters zullen nemen en deze zullen opzenden naar de fabriek, waar men voor het onderzoek zorg zou dragen.

Het was ook toen dat men besloot lid te worden van de Coöperatieve Stremselfabriek, die in Leeuwarden gevestigd was. Nederland, zo zegt men, is een schoon land en men kan van de straatstenen wel eten, maar toch werd in de volgende zomer een droevig feit geconstateerd: men heeft erg te kampen met 'losse' kaas. Na een gedegen onderzoek wordt de oorzaak hiervan toegeschreven aan vervuilde bussen en deksels. Nederland zou Nederland niet zijn als hiervoor geen gedegen commissie werd benoemd; dat geschiedde dus ook in dit geval en een der resultaten was de vaststelling van een boetestelsel: een vuile bus kwam de leverancier te staan op f 1,- en een vuil deksel op f 0,50.

Het vervoer moderniseert zich.

Nog steeds liepen in 1922 de ketten langs de weg, terwijl toen toch al het verkeer zich moderniseerde. Ook 'Concordia' ontkwam daaraan niet en daarom werd in maart 1922 besloten tot het aanschaffen van een vrachtauto, welke 45 bussen melk kon vervoeren, hetgeen een ket met wagen zou uitsparen. Zo zeker van een vast gebruik van deze auto als in deze tijd is men toen waarschijnlijk niet geweest, want bij de koop werd een bepaling gemaakt waaraan men in deze tijd niet zou denken; er moest nl. steeds een reserve-auto ter beschikking zijn! Het was de heer J. Beunder, in dienst van de Garage Schmidt te Midden-Beemster, die de aanstaande chauffeur - toen met ontzag aangezien - de eerste rijlessen moest geven. Het liep met de auto bepaald nogal goed, want reeds werd een klein jaar later - in februari 1923 - tot de koop van een tweede auto besloten.

De kwaliteit van de melk had toch altijd de volle aandacht van de bestuurderen en in het melkleveringsreglement werd daarom een bepaling opgenomen die het 'teemsen' verplicht stelde.

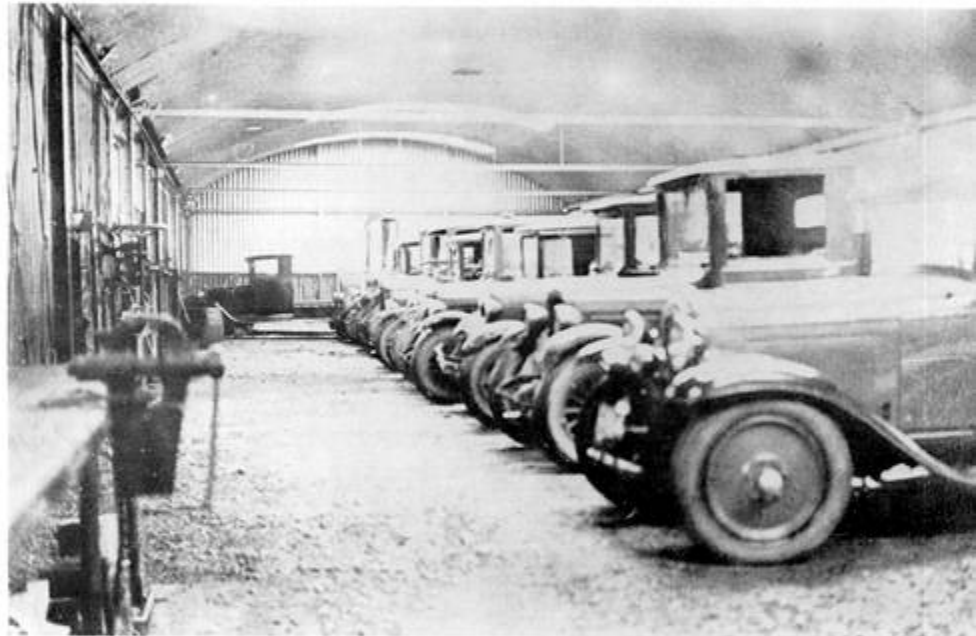
Met de Exportvereniging ging het niet naar wens; er blijkt zelfs in 1922 een grandioos tekort te zijn. Enkele leden-fabrieken zeggen zelfs hun lidmaatschap op. Ook onder de leden van onze coöperatieve vereniging breekt onrust uit, die zich demonstreerde op de levenvergaderingen, waar men veel kritiek begon te uiten op de bestuursleden. Het komt zo ver dat als de Exportvereniging in Alkmaar zal vergaderen, alle bestuursleden deze bijeenkomst wel willen bezoeken. Dat gebeurde dan ook en de humor lag in de reis van het gezelschap besloten. Immers, er werd besloten met de nieuwe auto naar Alkmaar te gaan; over de bak werden ijzeren beugels gemaakt en daarover werd een zeil gelegd; het geleek er de dag van de vergadering in Alkmaar op, dat zich langs de weg een soort 'huifkar' voortbewoog, met als chauffeur de directeur en onder de 'huif' het gehele bestuur van de Zuivelfabriek van Oudendijk!

De heenreis verliep beter dan de terugreis, want de chauffeur hield in Schermerhorn niet voldoende rekening met zijn 'huif' en daardoor werd een stuk van de goot van een huis af gereden.

1922

1928

1962

De stemming, die door de vergadering al wat in mineur was, werd er niet beter op: geen resultaten bij de Exportvereniging en nog onkosten toe! Het was geen wonder dat op de eerstvolgende ledenvergadering een voorstel kwam om het lidmaatschap van de Exportvereniging maar op te zeggen. Voorzitter en directeur hielden het been echter stijf en meenden dat men in Alkmaar zijn volle kansen moest hebben; er was daar een nieuwe directeur benoemd en in deze man had men het volle vertrouwen.

In de ledenvergadering van oktober 1923 kwamen er weer andere zaken aan de orde; het bestuur wilde nl. een wintermelkregeling invoeren, maar de vergadering verwierp het voorstel. Wel was men er voor het ketten-gedoe weg te doen en alles over te hevelen op autovervoer; er werd een besluit genomen om een derde auto aan te kopen en het land, waarop de ketten liepen en gras werd geteeld, zou in een publieke verkoping geveild worden.

Maar voor de auto's had men chauffeurs nodig en zo'n rijdend benzinevehikel was toen nog lang niet zo ingeburgerd als thans. Het baarde geen verwondering dat een van de melkrijders er ontzettend tegenop zag om chauffeur te worden, waarom hij zich aan het kantoor kwam vervoegen met een heel vriendelijk verzoek, 'of hij alsjeblijft vrijgesteld kon worden van dat baantje'.

Wij mogen nog even in herinnering brengen dat bij het 25-jarig jubileum er (in de revue) een vers aan werd gewijd:

*Een ging er zelfs naar het kantoor,
En zei toen: 'Ach mijnheertje, hoor,
Laat mij' toch met mijn ketjes rijden,
Wij kunnen zo maar niet scheiden.
Stop mij niet in zo'n mobiel,
Want ik verga met hart en ziel.'
Mijnheer zei: 'Maar wil even horen,
Daar kan ik mij toch niet aan storen.'
Na heel wat zweet en bange uren
Kan hij nu goed auto sturen,
Zoiets dat zijn maar malle grillen,
Nu zou hij zelfs geen ket meer willen.*

Zo was het ook inderdaad; het was een verademing voor de (vroegere) melkrijders, dat zij niet meer op de open bak van hun kettewagen zaten, maar goed beschermt tegen weer en wind in een keurige cabine.

Het blijft echter met de Exportvereniging maar sukkelen; de zorgen waren ook onder de nieuwe directeur niet verminderd. De bestuurders van de Exportvereniging, de heren Blaauboer, voorzitter en M. van Berg, directeur, kwamen op een vergadering in Oudendijk de zaak toelichten, en hoewel er toen - in april 1924 - geen meerderheid voor opzegging was, kwam het toch eenmaal zo ver. In augustus van dat jaar besloot men in navolging van Opmeer ook uit te treden. Er was een verlies aan te zuiveren en er werd besloten daarvoor het ledenkapitaal aan te spreken. Het gevolg hiervan was dat schier alle leden met hun saldo aan de 'verkeerde kant' kwamen te staan; in plaats van een bezit bij de coöperatie werd een schuld geboekt. In de kritieke periode waarin de

vereniging nu verkeerde, achtte men dit het beste, maar toch waren er heel wat twijfelaars, en zelfs het bestuur achtte zich niet zeker meer, want wat zou de toekomst baren? De heer Broekens heeft toen een formidabel voorstel gedaan:

'Ik drijf,' zei hij, 'vijf jaar de zaak voor mijn risico, ik zal de gemiddelde melkprijs van de bondsfabrieken betalen en zal ook de normale afschrijving toepassen. Als deze vijf jaar om zijn, dan kunt U weer gewoon doorgaan of, als er dan nog geen vertrouwen in de toekomst is, dan wil ik de zaak voor balanswaarde overnemen.'

De overtuiging van de heer Broekens dat het wel goed zou komen, was voor de pessimisten zo'n hart onder de riem dat er niet meer over gepraat werd.

Een en ander had zijn invloed doen gelden op de melkaanvoer, want deze was gedaald tot 3.6 miljoen liter.

Om zelf de handel in kaas met het buurland België te kunnen voeren, werd besloten het kaaspakhuis te vergroten; hierdoor zou de kaas dan niet zo jong weg moeten.

Sociale verbeteringen.

In 1925 begon het aan de horizon te lichten: er werd een vierde melkauto gekocht en ook werd besloten een 'pasteur' aan te schaffen. Dat laatste bleek later geen vooruitgang te zijn, want de kwaliteit der kaas werd er niet beter door en daarom werd de 'pasteur' toen verkocht. Intussen was wel gebleken, dat de na-oorlogse tijd sociale veranderingen had gebracht. In 1924 was reeds vastgesteld dat de melkrijders eens in de 10 dagen en het binnenpersoneel eens in de 7 dagen een vrije dag zou hebben, wat in 1929 werd gewijzigd, omdat toen de chauffeurs gelijkgeschakeld werden met het binnenpersoneel, dus allen een vrije dag in de week.

Maar ook in de sector van het aantal arbeidsuren kwam een wijziging; in 1926 werd de werkdag verkort. Dat was natuurlijk voor de werknemers aangenaam, maar het bestuur en de directeur kwamen voor moeilijkheden te staan. Nu zijn moeilijkheden er wel om opgelost te worden, maar dit was geen kwestie van minimale betekenis. Een goed besluit in deze was om nu over te gaan naar de machinale kaasbereiding. Intussen was de melkaanvoer vergroot; deze bedroeg nu het opgelopen bedrag van 3.6 (april 1924) tot 5 miljoen liter in maart 1927. Dit noopte tot een vergroting van de capaciteit, zodat er een plan voor uitbreiding der fabriek werd aangenomen. Ook de auto's moesten een behoorlijk onderdak hebben en eigenlijk moest ook daarvoor een garage gebouwd worden, maar de ledenvergadering zag tegen zulke grote uitgaven op en stemde tweemaal een voorstel om er wel toe over te gaan, af. In 1928 kwam de directeur toch tot aankoop van een gegolfd plaatijzeren garage, die eerder in Rotterdam dienst had gedaan (aankoopwaarde f 1500,--).

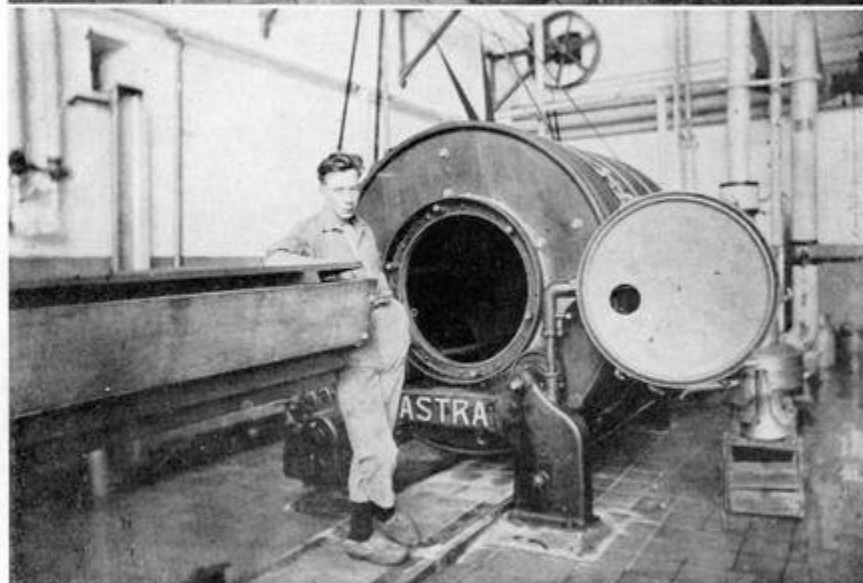
Vooruitstrevende plannen.

De directeur meende dat men de oplossing zou kunnen vinden in het stichten van een grote nieuwe fabriek, te bouwen onder de gemeente Oosthuizen, zodat men ook in het concern 7 of 8 dagfabriekjes uit de Beemster kon betrekken. De voorzitter, burgemeester Stam, was hiervoor slecht te vinden, maar schoorvoetend wilde hij tenslotte wel met zo'n besluit meegaan. Het is natuurlijk zeer begrijpelijk dat hij deze fabriek niet graag uit zijn woonplaats zag vertrekken. De taak om het contact te verwerven met die Beemster fabriekjes, werd opgedragen aan de heer D. Nobel, voorzitter van de Raad van Commissarissen, die een invloedrijk man in de Beemster was. Zijn eerste contact leidde naar de heer H. Zijp, die toentertijd wethouder van de gemeente Beemster was.

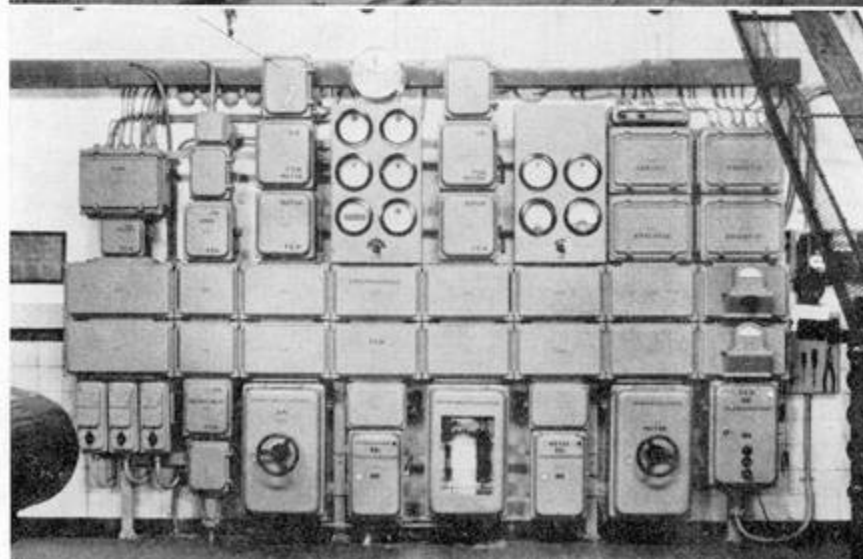
Botermakerij

*Boterkarn
en -kneeder*

Schakelkast

Toch kwam in dat gesprek naar voren, dat het wellicht beter was om het plan wel uit te werken zoals gedacht, maar toch de fabriek in Oudendijk hier de hoofdrol te laten spelen, dus niet te verplaatsen onder Oosthuizen. Bovendien bleek later dat de Beemster fabriekjes niet aan zo'n plan hadden willen meewerken.

Nu kwamen er, zoals dat meer gebeurt, weer bijzondere dingen naar voren, die op zo'n besluit grote invloed kunnen hebben. In december 1928 kregen enkele boeren uit Katwoude, die hun melk leverden aan de melkhandel in Amsterdam, daarover een conflict. Daarvoor wendden zij zich tot de coöperatie te Oudendijk; de directeur, de heer Broekens, zegde onmiddellijk alle hulp toe. Het resultaat was dat al spoedig een 'dikke wagen' melk van Katwoude naar Oudendijk ging. Eerst deden die boeren dit als losse leveranciers, maar later werd men lid van de coöperatie; die samenwerking heeft goede vruchten afgeworpen en wederzijds kan men constateren dat men van die 'overkomst' veel plezier heeft gehad.

Een grote verbouwing komt tot stand.

Het besluit om de verbouwing door te voeren, werd nu genomen. Die omvatte een nieuwe pekelder, botermakerij, boterkelder, weitapperij, machinekamer, ketelhuis met schoorsteen. Later werd hier nog aan toegevoegd de vergroting van de kaasmakerij, het perslokaal, de stoomkast, een kleedkamer voor het personeel en ook nog het kaaspakhuis. De architecten Gros en Heldoorn te Leeuwarden werden belast met het opmaken der plannen, die later uitgevoerd werden door de heren Joh. de Haan uit Heerenveen als aannemer en de heer M. Hofman als dagelijks opzichter.

Op 27 januari 1929 werd de openbare aanbesteding gehouden; de gezamenlijke kosten waren f 100.670,-, terwijl daarbij nog een nieuwe apparatuur kwam welke een bedrag vergde van f 140.000,-.

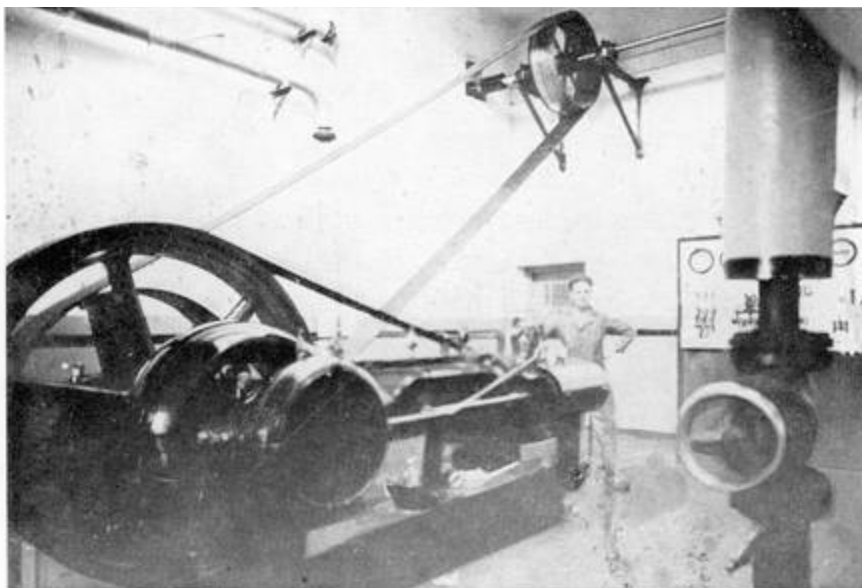
Enkele onderdelen van deze laatste post kunnen wij nog wel even memoreren: er werden aangeschaft:

- twee Stork ketels met toebehoren ad f 11.000,- per stuk,
- een koelmachine en een 2e hands stoommachine van f 2.330,-;
- drie aluminium tanks van f 3.715,98;
- een karn van f 3.500,-;
- een centrifuge van f 1.250,-;
- een roompasteur van f 695,-;
- weikuipen ad f 1.030,-;
- een karnemelkkuip van f 300,-;
- een melkweger van f 1.475,-;
- een kaasweger van f 1.475,-;
- een roomkoeler en zes roomzuurbassins.

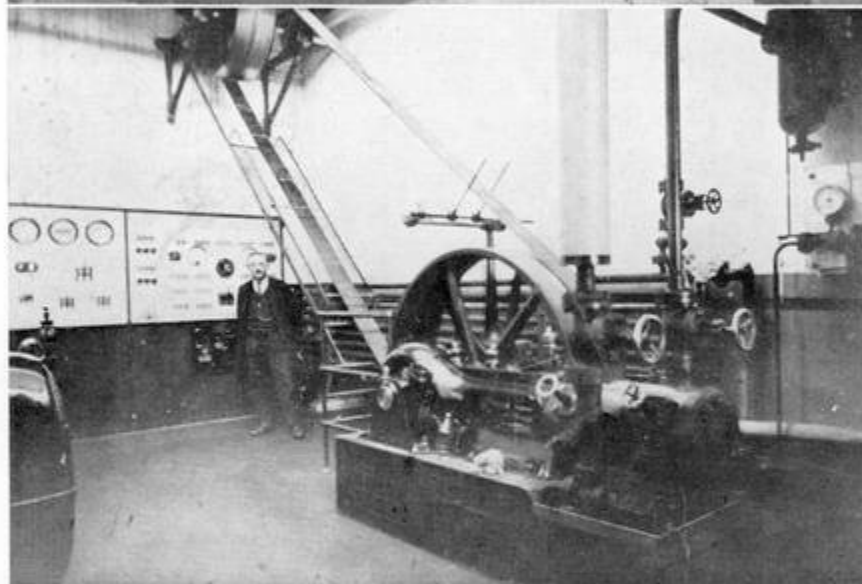
Daarvoor moest natuurlijk veel geld zijn en leningen werden toen afgesloten bij de Coöperatieve Boerenleenbank te Oudendijk, het Coöperatieve Verzekeringsfonds te Leeuwarden en de Coöperatieve Raiffeisenbank te Utrecht.

Het was in de zomer van 1929 dat de voorzitter de eerste steen kon leggen voor de vergrote fabriek, hetgeen met een eenvoudige plechtigheid geschiedde.

Stoommachine

Koelmachine

Boterverpaklokaal

Was deze zaak nu dus 'in kannen en kruiken', er waren weer andere dingen waarover men zich zorgen kon maken. Immers, in deze dagen begon de stemming onder het personeel te lijden, waarvan de oorzaak de lange dagen waren welke men moest maken. De directeur heeft uiteraard zijn best gedaan hiervoor een oplossing te vinden.

Het gebrek aan ruimte liet zich in deze tijd ernstig gelden. Ging de handel in kaas steeds vlot, het was in september van dit jaar dat de kwaliteit minder werd, terwijl het pakhuis vol geraakte en men daardoor voor grote problemen gesteld werd. De strenge winter van 1929 maakte dat er niet beter op en er werd veel narigheid van ondervonden. In het voorjaar echter was er uitkomst, want in dit jaar kwam de vergrote fabriek gereed. In mei 1930 was het pakhuis klaar.

Een heerlijke dag was het toen alles door de leden kon worden bezichtigd; midden zomer 1930 maakten ruim 400 personen gebruik van de uitnodiging om - zoals voorzitter-burgemeester Stam het noemde - hun 'eigen zaak' te bezichtigen. Het was daarbij verheugend dat onder de bezoekers ook waren vertegenwoordigers van de Noordhollandse Zuivelbond en de Zuivelbank; men was er vol lof over, welke ook gedeeld werd door de Commissaris van de Koningin in onze provincie, toen deze in november 1930 de fabriek een bezoek bracht en de inrichting luide heeft geprezen.

Hulde werd gebracht aan de boeren van Oudendijk en omgeving, die in malaisetijd - zoals het toen was - de zaak zo moedig hadden aangepakt en voor tegenspoeden niet uit de weg waren getreden. Het is een aardige herinnering dat de gedenkplaat in de vestibule ons telkens deze tijd voor de geest haalt. De leden gaven in deze tijd niet zo veel blijk meer dat de belangen van de fabriek hun heel na aan het hart lagen; immers als alles goed is en vlot verloopt, dan 'wil men het wel geloven' zoals de volksmond het zegt. Er werd in die leemte voorzien door zogenaamde 'contactavonden' te houden, waar het cachet van vergadering niet meer zo aan gebonden was en waar men gelegenheid had om alle zaken, de fabriek betreffende, te behandelen. Het feit, dat ook de zogenaamde 'inbrengers' hier welkom waren, deed de waarde van deze avonden stijgen. Men kon zich door het ontbreken van een vastgestelde agenda hier meer uiten, vooral ook omdat er een ruime gelegenheid voor de 'rondvraag' was. Op deze wijze kon aan de kleinste dingen, die de mensen beroerden, aandacht worden geschonken. De waarde van deze avonden ziet men ook in het feit, dat deze ook nu nog steeds worden gehouden.

In juni 1931 wordt een belangrijk besluit genomen; immers, men regelde toen de betaling zo, dat niet meer op berekend vet maar op vetgehalte zou worden uitbetaald.

De internationale toestand stelde intussen de zuivelfabrieken voor onvoorziene omstandigheden. Er was zo langzamerhand een malaisetoestand ingetreden, waardoor men sprak van een laagconjunctuur, die haar invloed op de gehele handel deed gelden. Het buitenland sloot de grenzen af; Frankrijk voerde importbeperkingen in, Duitsland richtte 'tolmuren' op, terwijl Engeland een inflatie te verduren kreeg. Het gevolg van deze slechte toestand was dat de ene loonsverlaging op de andere volgde en het was met de neiging om zo zuinig mogelijk te doen, zó sterk, dat er in de ledenvergadering zelfs een voorstel werd gedaan om met het oog op besparing van uitgaven uit de Bond te treden. Om ook gevaren van de invoer in België te ontgaan huurde men in dat land een kaaskelder om op deze wijze daar reeds voor een eventuele sluiting van de grenzen een voorraad kaas in te slaan.

Er was een nieuwe coöperatieve vereniging opgericht, nl. de Coöperatieve Veeafzetvereniging. Toentertijd heeft de heer Zwart van deze vereniging een inleiding over doel en strekking gehou-

den, welke wel enig resultaat opleverde. Men begon zich op dit gebied ruimer te oriënteren en het waren de heren Zee en Beets, die voor onze vereniging naar Friesland togen. De heren werden in Leeuwarden afgehaald door de heer Oostenbrug van Rijperkerk, die voor de kring Akkrum optrad. Deze heer had een groot fokbedrijf, dat door onze heren werd bezichtigd, terwijl daarna onder leiding van de heer Oostenbrug een blik in de provincie werd genomen. Het resultaat was dat de heer Beets 5 jonge beesten kocht en de heer Zee 2 stuks. Men heeft van deze koop wel plezier gehad; de groei der dieren was zeer goed. 'We kochten', zo luidde het verslag in die dagen, 't.b.c.-vrije dieren met goede melklijsten, voor niet zo hoge extra prijzen.'

Wij kunnen uit dit verslag nog wel meer memoreren, dat ook nu de volle belangstelling zal hebben. De heer Zee, die als verslaggever optrad, zegt dan ongeveer:

'Toen wij op een ledenvergadering verslag van onze reis deden en de uitslag van onze aankopen vertelden, gingen er stemmen op met de vraag of het niet mogelijk was om via de fabriek daar goed gebruiksvee aan te kopen. Ik stelde mij toen beschikbaar om met de boeren, die hiervan gebruik wilden maken, mee naar Friesland te gaan. Een veelvuldig gebruik is hiervan wel niet gemaakt, maar toch ben ik verschillende malen meegegaan om aankopen te doen, die wel geheel buiten de fabriek om gingen, maar waarin deze dan toch in elk geval de bemiddeling verstrekke.

Eenmaal ging ik er heen met drie boeren, waarvan twee voor aankopen in het begin van het bedrijf en een voor aanvulling van zijn stal. Er werden toen een 30-tal beesten aangekocht. Ook ben ik er een keer heen geweest met een vader en een zoon, waarvan de zoon zou beginnen te boeren; we kochten er die keer 13. Natuurlijk zat er ook wel eens een tegenvaller onder de beesten, maar dat was het risico; door elkander kon men best tevreden zijn, ook toen ik eens een keer geheel alleen ging, met de opdracht voor drie verschillende relaties 5 beesten te kopen. Door het een en ander kwam ik goed in kennis met de heer Oostenbrug, met wie ik via Akkrum altijd contact zocht, al waren er aan de vereniging wel meer vertegenwoordigers verbonden.

Langzamerhand ontstond tussen ons een volkomen vertrouwen en zo kon het eenmaal gebeuren, dat hij mij schreef: 'Ik heb op mijn bedrijf heel wat jonge stiertjes van een half tot één jaar oud. Zou je er wat in zien om daar afzet voor te vinden? Ik kom dan met 4 of 5 stuks in een wagen naar Noord-Holland, waar we samen de boer op zullen gaan om ze trachten te verlcopen.' Toen ik dit met enkele boeren besprak bleek er wel belangstelling voor te bestaan en het gevolg is geweest, dat Oostenbrug op een morgen met vier stiertjes in een vrachtauto naar mij toekwam. Wij gingen de boer op en 's avonds had hij er 3 van de 4 verkocht; één zou er dus mee terug moeten naar Heitelán. Nu waren er in Noord-Holland enkele gevallen van mond- en klauwzeer; uiteraard was ook het overgebleven beestje nogal eens uit de wagen geweest om te demonstreren en daarom stelde Oostenbrug wel de vraag of het niet gevaarlijk was om het dier mee terug te nemen naar Friesland. Stel je voor, zei hij, dat ik door dit geval het mond- en klauwzeer op mijn bedrijf zou halen, dan is mijn leed niet te overzien.' Zo ziet men, dat men bij alles wel met alles rekening mag houden.

Het betreffende stiertje is niet meer teruggegaan, het is - volgens de heer Zee - op zijn bedrijf gebleven. Het kreeg er tongblaar, maar werd beter en is later verkocht aan de heer Doetse uit Zuiderwoude, waar het best gefokt heeft.

Malaise in Zuivelland.

In 1932 moest men constateren dat het met de kaashandel langzamerhand slechter en slechter ging; aan alle kanten waren er zorgen om met de resultaten 'uit te komen'.

De melkaanvoer was inmiddels belangrijk toegenomen door aanvoer uit Jisp, Purmerland en Zuiderwoude. Het gevolg hiervan was dat het gebrek aan pakhuisruimte zich weer geweldig liet voelen; men vond een oplossing door in Alkmaar en Hoorn pakhuizen te huren.

Om de toestand van die jaren te bewijzen mogen wij verwijzen naar enkele bedragen, welke in die tijd werden gemaakt. De april-Edammers brachten f 0,70 en de mei-Edammers f 0,75 per stuk op, terwijl de inmaakboter f 0,95 per kilo gold.

Het was in deze tijd dat de Noordhollandse Zuivelbond een poging deed om tot de totstandkoming van een Boterverkoopvereniging te komen. Men wilde trachten het overschot aan de melkers te verkopen of anders in een koelhuis te plaatsen. De belangstelling hiervoor was maar gering; men had denkkelijk de kaas-exportvereniging nog in het hoofd (of in de portemonnee).

Toch ging men, trots de ongunst der tijden, door met nieuwe maatregelen te nemen om de stand tot welvaart te doen komen. Het was in december 1932 dat de heer P. M. Veenstra, de tegenwoordige directeur van het Slachthuis te Hoorn, een inleiding hield over de t.b.c.-bestrijding onder het vee. Slechts 15 personen gaven zich op, maar toch was dit voldoende om tot een bestrijdingsvereniging te komen. Met de fabriek zelf had deze nieuwe vereniging niets te maken, maar het onderling verband was er natuurlijk wel. Want zo te gezonder het vee was, zo te beter zouden de kwaliteiten van de fabriek worden.

Daarom wellicht vormde het bestuur van de fabriek dan ook het bestuur van de pas gevormde vereniging. Resultaten werden al spoedig zichtbaar, want in het eerste jaar van het bestaan der vereniging werden reeds 9 open lijders opgeruimd. Het was dus wel heel erg nodig geweest dat deze vereniging er is gekomen, terwijl wij nu, zoveel jaren verder zijnde, mogen spreken van een groot succes dat in deze is verkregen.

Inmiddels blijft het met de handel heel en heel slecht gaan, zodat in maart 1933 het bestuur besluit wel de melk van 265 koeien aan te nemen, maar in verband met de geringe afzet die van circa 500 dieren meent te moeten afzeggen. Middels de Crisis-zuivelcentrale kan de ongezoeten boter worden ingeleverd.

En alweer is het kaaspakhuis vol - voller dan ooit. Welke maatregelen moet men nemen om daarin te voorzien? Men besluit reclame te gaan maken voor de 'Concordia'-kaas in de vorm van sigaretten!

Ook met de debiteuren, die de coöperatie telt, is het niet alles rozegeur en maneschijn; alle debiteuren zijn in deze ellendige tijd niet even vlot van betalen, hetgeen ook weer de nodige zorgen met zich brengt.

De handel wordt verzaamd wanneer men in Frankrijk (in 1933) de consenten iets verlaagt; dit alles heeft weer een andere bijwerkzaamheid ten gevolge. Men besluit tot aanschaffing van een tweedehands walsmachine met het doel naast de kaas ook melkpoeder te kunnen bereiden. Reeds het volgende jaar werd een tweede van dergelijke machines bijgekocht, maar ruimte was er kwaa-lijk voor. De machine werd opgesteld in het boenhuisje dat naar beneden verhuisde. Een kleine uitbreiding heeft plaats gehad in 1934 wanneer het fabriekje 'de Toekomst' aan de Rijper weg in

de Beemster wordt gesloten. Zowel de fabriek als de inventaris wordt door 'Concordia' overgenomen, terwijl de aangesloten leveranciers lid werden van onze coöperatie.

Volop crisis.

Wij leven nu in de jaren van een geweldige economische crisis en de landbouwstand heeft hierbij heel wat te verduren; het is daarom dat in de ledenvergaderingen steeds maar aangedrongen wordt op bezuinigingsmaatregelen, welke natuurlijk ook omslaat op de lonen, die in deze tijd in plaats van opwaarts naar beneden gaan. Ook op de financiën moet men letten, want de Centrale Bank wenst het crediet te verlagen. Zulk een tijd heeft altijd weer een nieuw idee naar voren gebracht en dat is ook thans het geval; er wordt actie gevoerd voor het gebruik van melkpoeder in brood. 'Eet meer melkbrood' wordt een propagandazin. Eind december van 1934 zijn de kaasprijzen tot het ongekende gedaald, het peil is nimmer zo laag geweest. Er wordt nu f 14,- à f 15,- betaald. De pakhuizen zijn boordevol en men moet tot ontlasting komen.

De poedermachine verwerkt reeds 4.000 liter per dag om daardoor tot ontruiming van de kraken- de kaasplanken te geraken.

Voor dit poederen is echter veel stoom en stroom nodig, hetgeen een dure geschiedenis is. Om nu de stoommachine te ontlasten wordt voor meerdere krachtopwekking een Kromhout diesel gekocht. De kleine fabriekjes geraken in deze abnormale tijd helemaal in de knel en zo wordt het fabriekje te Etersheim met 'huid en haar' (fabriek zowel als inventaris) door 'Concordia' overgenomen. De bij Etersheim aangesloten boeren komen als leden naar ons over. Nog altijd staat de weg naar België vrij en men denkt te kunnen profiteren van de grote wereldtentoonstelling, welke te Brussel gehouden wordt. Er wordt met een stand door 'Concordia' een goede propaganda gemaakt. De dochter van onze directeur Broekens trad tien dagen op als 'kaasmeisje'. De stand werd met een gouden medaille bekroond. Men kwam in deze dagen steeds ruimte tekort en zo werd gebruik gemaakt van het fabriekje dat te Etersheim als pakhuis werd benut; men bouwde een verdieping op het pakhuis te Oudendijk en de kosten daarvan, f 10.000,- bedragende, werden uit de exploitatiekosten betaald.

IJverig werd natuurlijk nagegaan of hier of daar misschien door andere methoden een vooruitgang zou kunnen worden behaald en zo bracht het bestuur met de directeur ook een 'werkbezoek' aan Twijzel, in Friesland, waar de boerderijen van Oostenbrug en Goslinga werden bezocht. Dit bezoek gaf aanleiding tot de aankoop van een nieuwe melkpasteur en koeler.

De kwart-eeuw naakt.

Het 25-jarig bestaan komt in zicht en het bestuur laat zich door de slechte tijden niet weerhouden om hieraan de volle aandacht te besteden. Het feest, dat gehouden wordt, was goed voorbereid. Het werd gehouden in de garage, die van een goede verwarming werd voorzien, want het was midden-winter dat het feest plaats had. Op de grote dag - 5 februari 1937 - werd de melk opgehaald met de vlag in top op de auto's, maar aan verwerken ervan kwam men niet toe. Deze werd collegiaal behandeld door de collega te Stompeteren. Om 10 uur in de morgen verzamelden zich 600 personen, die blijde een welkomstlied zongen. Het was toen dat onze voorzitter, de heer D. Stam, een historisch overzicht gaf over het wel en wee van onze fabriek in die 25 jaar.

Het hoogtepunt van die dag was de opvoering van een toneelstuk in drie bedrijven, dat geschreven was door de heer D. Kamp te Avenhorn en dat uiteraard tot ondergrond had de oprichting en de uitbouw van onze coöperatieve vereniging. Het werd voor het voetlicht gebracht door enige

bestuursleden met hun vrouwen, die werden aangevuld met enkele leden, die als 'goede rederij-
kers' te boek stonden.

Fragmenten uit het historisch toneelstuk zijn filmisch opgenomen en naderhand, ter gelegenheid
van het 40-jarig bestaan van de Kon. Ned. Zuivelbond in 1940 vastgelegd.

Interessant was op deze feestdag ook de historische voordracht van de dames K. Beets en W. Zee,
die de wijze van het bekende 'Thomasvaer en Pieternel' hadden gevolgd.

De rij van sprekers bij het 25-jarig jubileum was groot, terwijl vele bloemstukken, gelukwensen
per telegram en per brief, getuigden van de grote belangstelling bij dit feest. Aardig was de zang
van de bestuursleden A. Dikstaal en W. Zee met hun echtgenotes, die de algemene stemming wel
goed hadden aanvoeld en daarvan uiting gaven in het refrein van hun lied:

*'Wij allen kwamen eendrachtig samen,
Verkondigend voortaan, naar wijd en zijd,
De hele omtrek die moet het weten,
Wij willen nooit 'Concordia' meer kwijt.'*

De opzet om 'met melktijd thuis te zijn' slaagde niet; die was al verre voorbij voor men aan naar-
huis-gaan begon te denken. Het was een mooi feest, waaruit duidelijk bleek hoe alle leden hun
vereniging een goed hart toedroegen.

Jubilea personeel.

Onder het personeel van onze vereniging begon men thans ook te jubileren, want in maart 1937
was botermaker C. Been 25 jaar aan de fabriek verbonden. Toen trad bij ons de traditie in van 'het
gouden horloge met inscriptie'. Dat was de eerste, spoedig gevolgd door een lange rij van jubila-
rissen. Hun namen zijn elders in dit jubileumboek opgenomen.

Als men weer tot de gewone gang van zaken is overgegaan blijkt dat hier en daar een armzalig
bestaan moet worden opgeheven en zien de betreffende boeren er meer in aansluiting te zoeken
bij 'Concordia' dan dat men zelf doormartelt. Zo komt dan ook in het voorjaar van 1937 het fa-
briekje van Avenhorn over en besluiten alle aangesloten leden nu lid te worden van 'Concordia'.

De heer Johan de Veer van Schagen is voorzitter van het Bedrijfsschap 'Vee en Vlees'; als zoda-
nig hield hij te Oudendijk een inleiding, waarin hij opwekt lid te worden van de Vereniging voor
Vee-arbitrage, waartoe meteen werd besloten.

Weer gaat een fabriek haar poorten sluiten. De kaasfabriek 'De Eendracht' aan de Oosthuizerweg
in de Beemster wordt opgeheven. Verschillende leden sluiten zich aan bij 'de Tijd' in de Beem-
ster; een viertal boeren komt naar ons over.

De praeses jubileert.

In het voorjaar 1938 is de heer D. Stam 25 jaar voorzitter -- hij is een geweldige steun voor onze
vereniging geweest. Het werd een mooi feest. In een magnifiek versierde zaal heeft de vice-voor-
zitter hem voor al zijn werk gehuldigd; als aandenken werd hem een mooie gouden ring met een
briljant aangeboden.

Het was directeur Broekens, die ook zo lang met hem had samengewerkt, die de onvermoeide voorzitter huldigde in een toespraak, waarin de vele facetten van de fabriek naar voren traden. Hij vergeleek de toestand van nu met die in 1928, toen men een balanswaarde had van f 258.000,- tegenover 80 leden en nu in 1938 175 leden met een balanswaarde van f 170.000,-. Het altijd in de voorzitter gestelde vertrouwen is nooit beschaamd geworden en onder zijn leiding werd het mooie resultaat verkregen.

Komt er opleving?

De economische toestand, die over de gehele wereld sterk in mineur is geweest, schijnt iets op te leven, hetgeen zich allereerst uitdrukt in een kleine loonsverhoging, welke men de werknemers kan geven, terwijl daarbij ook gratis twee werkpakken per jaar verstrekt worden. Het minimum loon, voor een volledige werkkraft wordt nu op f 19, gebracht.

Ook komen er nu weer initiatieven naar voren. In de eerste plaats wordt besloten tot kwaliteitsuitbetaling van de melk. Bepaald zal worden de zindelijkheid der melk en de bussen, de gisting en de houdbaarheidsproef. Bij een gunstige beslissing van alle vier veroordelingsfactoren wordt f 0,05 per 100 kg. melk extra betaald (1-4 pnt.) : 2e klasse prijs (5-8 pnt.); derde klasse f 0,05 korting (9-10 pnt.); 4e klasse f 0,10 korting en meer dan 10 pnt. bij 2 X 3 of 2 X 4 dubbele korting.

Er gaat nu ook een langgekoesterde wens, de toeslag op wintermelk, in vervulling. De regeling is als volgt: bij 10-40% aanvoer in de laatste maanden t.o.v. de hoogste maanden volgt 10 ct. toeslag, bij 40/50% 15 cent en bij meer dan 50% 20 ct. toeslag. Thans wordt ook een begin gemaakt met het streptococcon-onderzoek.

De export naar België in eigen handen.

Er wordt besloten de kaascliëntèle in België zelf te gaan bedienen; er zullen twee vrachtwagens voor dit doel worden aangeschaft. De garage wordt nu echter te klein, maar daarin voorzien de plaatselijke ambachtslieden, die gebruik maken van uit België meegebrachte stenen, waarvoor de dan ledige kaaswagens gemakkelijk benut zijn geworden.

Door de leveringen van C.M.C-melk loopt de melkaanvoer op, en dit geschiedt trots het heersende mond- en klauwzeer.

Stilte voor de storm?

Wat hangt Europa boven het hoofd? In de zakenwereld heerst een periode van betrekkelijke rust, maar wat mag het zijn, dat als een dreiging boven het hoofd wordt gevoeld? De spanningen in de wereld nemen steeds toe; al meer en meer dreigt er gevaar, want eenmaal moet zo'n spanning tot uitbarsting komen. Europa begint te sidderen en in augustus/september van 1939 grijpt de regering dan ook in en besluit tot een mobilisatie van het leger. Nochtans komen wij er vrij goed af, het leed beperkt zich tot een gevorderde wagen en tot de militaire dienst van zes personeelsleden. Deze toestand brengt mee, dat de prijzen van levensmiddelen, dus ook van kaas, beginnen op te lopen. Men kan de voorraden nu vlot kwijt raken.

De winter van 1939-'40 valt voor de boeren om te onthouden; er viel zo geweldig veel sneeuw, dat het niet mogelijk was alle melk van overal op te halen. De boeren van de Warder dijk, die absoluut onbegaanbaar werd, brachten de melk nu zelf om de andere dag naar de Edammer Jaag-

weg. Maar ook aan dit leed kwam weer een einde. We mogen uit deze tijd nog wel noteren, dat in het begin van 1940 overleed de heer Oosterbeek, die lange jaren met de commissie, ingesteld bij artikel 57 van de Statuten (de financiële commissie) de boekhouding had gecontroleerd; men had aan zijn werkzaamheden altijd de meest prettige herinneringen.

Wereld-oorlog II uitgebroken.

In het begin van de maand mei brak dan eindelijk de oorlog uit; ook Nederland werd door de Duitsers overweldigd en ieder voor zich heeft herinneringen aan deze vreselijke jaren, welke toen volgden. Gelukkig kwam het gemobiliseerde personeel in goede welstand thuis.

Er komen nu geheel andere zorgen dan eerst het geval was; het gold nu niet de kwestie hoe wij onze produkten moesten kwijt komen, maar meer om het bedrijf draaiende te houden. Al heel spoedig deed de benzineschaarste zich gevoelen; daarom keerden wij weer naar de dieren terug. De auto's werden op stal gezet, voor zover ze niet met een gasgenerator werden uitgerust. Overigens gingen de paarden de auto's vervangen.

In de winter van het eerste oorlogsjaar werd de fabriek reeds ingeschakeld voor de consumptie-melkvoorziening als standaardisatiebedrijf. De melk moet dan op 2,5% vet gestandaardiseerd worden, een oorlogsmaatregel die bijna de latere 'vrede' overleefd heeft. Hierdoor werd veel boter bereid, mede omdat de kaasmelk voor drie/vierde gedeelte verwerkt moest worden tot zogenaamde 20 plus kaas. Deze vergrote boterproduktie leidde in februari 1941 tot de aanschaffing van een nieuwe karnkneder.

Weer een jubileum!

Op 30 april 1941 werd feestgevierd, hetgeen nu geschiedde in het café van de heer Zeekant; de directeur L. Broekens was 25 jaar aan het bedrijf verbonden. Er werd druk gebruik gemaakt van de gelegenheid om de heer Broekens met zijn familie te complimenteren. De heer Broekens, die nergens doekjes om wond, zei in zijn dankwoord, dat hij zich altijd goed had bevonden bij zijn lijfspreuk 'Doe je best en laat de mensen maar kletsen'. Inderdaad, de heer Broekens ging een vaste bepaalde weg en de fabriek heeft zich daarbij goed bevonden.

Midden in de oorlog!

Gevolg van de oorlogsomstandigheden was dat ook de fabriek te Grosthuizen tot sluiting overging; dat gebeurde in augustus 1941. De oorlogszuivelmaatregelen werden te omvattend, zodat men het beter achtte de fabriek over te doen aan 'Concordia'. Fabriek en inventaris werden overgenomen tegen balanswaarde, terwijl bijna alle boeren lid werden van onze vereniging. In hetzelfde jaar volgde de sluiting van de fabriek te Edam, die mede naar ons over kwam. De melk-aanvoer werd nu belangrijk vergroot en 'Concordia' werd er hechter en sterker door. Met de handel was het droevig gesteld, want er waren zovele maatregelen dat die geheel aan banden werd gelegd. De melk ging grotendeels de fabriek uit voor consumptie-doeleinden, terwijl de reeds op de bon zijnde kaas en boter ingeleverd moesten worden bij de Zuivelcentrale.

Technisch kwam men voor grote moeilijkheden te staan, o.a. werd de benzinepomp geheel afgesloten. De kaaswagens, welke renteloos kwamen te staan, werden gesloopt en omgebouwd tot gasgeneratoren-melkwagens.

In verband met de benzineschaarste werd een verplichte rayonindeling tussen de fabrieken voorbereid. Het aantal plannen daarvoor was legio en de strijd om het bestaan werd steeds feller. Voor

de boeren werd een verplichte veelevering ingevoerd; deze werd dienstig gemaakt aan de t.b.c.-bestrijding door het ruilen van vee. Om dit vlot te laten verlopen werd hiervoor een commissie ingesteld, welke bestond uit de heren D. Stam, W. Zee, L. Kout, P. Otjes en L. Broekens.

De noodzaak werd nu ingezien tot de oprichting van een rundveefokvereniging. Boeren uit Avenhorn, Grosthuizen, Beets en Oudendijk sloten zich hierbij aan; de vereniging omvatte toen een aantal van 600 koeien. Het werk, hieraan verbonden, werd uitgevoerd door een controleur-stamboekhouder en geschiedde op het laboratorium van onze fabriek. De heer S. Bosman trad als leider op. Deze vereniging stond los van onze coöperatie.

De 'aanhangende' maar niet direct tot de fabriek behorende organisaties breidden zich steeds uit en midden in de oorlog werd dan ook de runderhorzelbestrijding ter hand genomen, terwijl men melkerscursussen ging instellen.

In mei 1942 werd de rayonverdeling doorgevoerd, waarbij 'Concordia' er niet al te best afkwam. Men verspeelde er de melk van 160 koeien door. Een van onze damesleden, die mee de dupe werd van deze maatregel, vloeiende een gedicht uit de pen, dat wij hieronder graag plaats verlenen. Het werd geschreven in mei 1942 door mevrouw A. VerbreeJongens uit de Beemster.

Afscheid.

*'Het was de laatste keer,
'Concordia' kwam niet meer
Om de melk op te halen
Wat zij bij ons gedaan had dertien jaren.
In de zomer met volle zonneshijn.
Maar ook in de winter, als de wegen glad en vettig zijn.
Trouw heelt zij altijd haar plicht gedaan,
Nu moet zij echter veel melk laten staan.
Eén zag in verdeling die werd gesticht,
Dat was een zaak van veel gewicht.
De boeren hadden zich er maar bij neer te leggen,
Wat moesten zij er ook van zeggen?
't Zou in de toekomst beter en vlugger gaan,
En de heren stoorden zich toch nergens aan.
Nu, laat ons hopen, dat het is van korte duur,
Want al die dwing'landij die maakt de mensen zuur.'*

Zo dacht niet alleen onze dichteres erover, maar meerdere 'afgevoerden' konden dit volkomen beamen.

De vermindering van bij ons ingeleverde melk werd weer goedge maakt doordat de fabriek 'Wilhelmina' te Berkhout ging sluiten, en in deze periode (winter 1942/'43) volgden ook de Beets en Warder. Toch werden de lasten groter, omdat er een leveringsplicht van koeien kwam; men voelde de gevolgen van de melkverkoop aan huis en de zelfbewerking, terwijl ook nog de scheurplicht tot vermindering van het aantal dieren bijdroeg. Het besluit werd toen genomen om in de winter de melk maar om de andere dag op te halen.

Het pakhuis stond weer vol met kaas, maar alles geschiedde in opslag van het Bedrijfschap Zuivel, voorheen de Zuivel-Centrale geheten.

In mei 1943 maakte men ook de sensatie van een staking mee; het personeel was beu van alle maatregelen, waarop men geen enkele invloed kon laten gelden. Het was gevaarlijk omdat de directie van de fabriek voor deze stakingen door de bezettings-autoriteiten aansprakelijk werd gesteld. Men had immers in die tijd niets, maar dan ook helemaal niets te zeggen!

De gevaren voor brand en molest werden door het vliegverkeer steeds groter, waarom de brandverzekering werd verhoogd en een molestverzekering werd afgesloten.

Moeilijker, steeds moeilijker werd het toen wij 1944 schreven. In het voorjaar bracht de inundatie van de Zeevang grote problemen mee. Geregeld werd beslag gelegd op bezittingen van de fabriek; immers, de auto's werden weggehaald en stroom werd niet meer geleverd, terwijl de melk voor consumptie moest worden afgeleverd.

Het liep in Oudendijk zo ver, dat het poederlokaal aan het einde van 1944 tot centrale keuken werd omgevormd.

En alle dagen werd de toestand verwarder, zodat de voorzitter, de heer D. Stam, op een bestuursvergadering verzuchtte: 'In 1940 hadden wij een zuivelfabriek met een goede afzet, in 1944 hadden wij een consumptiemelkfabriek en *in 1945 rest ons een centrale keuken.*'

Aan alles komt een einde, zegt een bekend woord en zo was het ook met de oorlog. Aan de 'hongerwinter' kwam ook een einde. Men moest nu, nu het 'vrede' geworden was, orde op zaken gaan stellen, maar dit was een moeilijk karwei. Er moesten maatregelen genomen worden, die niet direct ieders instemming konden wegdragen. Er moesten nieuwe auto's komen, men moest geld reserveren voor vennootschaps- en ondernemersbelasting, terwijl heel nodig onderhoudswerken aan gebouwen en inventaris moesten worden uitgevoerd, omdat uiteraard in de oorlog zoiets niet gebeuren kon.

Het besluit om het geld aldus bijeen te krijgen heeft wel heel wat kritiek uitgelokt, vooral bij die boeren welke - door de rayonregeling - buiten hun wil bij 'Concordia' waren ondergebracht. Men heeft toen die rayonnering maar aan kant gezet, terwijl stilgelegde fabrieken toen weer zelfstandig aan de slag konden gaan. Met enkele fabrieken kon men een 'grensregeling' treffen, welke later toch weer werd verbroken omdat men overal 'dorst' naar melk scheen te hebben. Aan afspraken hield hier zich vaak niet.

De voorzitter gaat heen.

Het was in de ledenvergadering van augustus 1946 dat onze voorzitter het bijltje er bij neerlegde; de reden was zijn gezondheid, die niet al te best meer was. Drieëndertig jaar had hij de hamer gehanteerd en er was alle hulde voor zijn beleid. De vice-voorzitter, de heer A. Dikstaal, die hem is opgevolgd, heeft daarvan hartelijk getuigd en het was met algemene instemming dat men de heer Stam tot ere-voorzitter benoemde.

De weder-opbouw gaat door.

Het zal ieder begrijpelijk voorkomen, dat het na de oorlog niet zo heel gemakkelijk was om maar direct nieuwe wegen in te slaan; veel moest eerst worden hersteld, naar oude voet ingericht, maar dat mocht toch niet verhinderen dat er ook naar nieuwe wegen moest worden gezocht. Bij de melkverwerking immers bleef het altijd een zoeken en tasten. 'Concordia' hielp graag mee om die nieuwe wegen te vinden en het was dan ook met instemming dat een commissie, bestaande uit de

heren Boekel, Mulder en Kestra naar Zweden toog om te proberen uit een 'studiereis' resultaten te halen. Zweden immers was niet door de oorlog getroffen, het had zijn neutraliteit weten te bewaren en het bleek dan ook spoedig dat de verwerking van de melk zich hier sterk gerationaliseerd had in grote zuivelfabrieken en goede melkinrichtingen. De ondervinding was hier de beste leermeesteresse.

Gezien de slechte resultaten van de kaasbereiding hier te lande voor de oorlog en de vooruitgang nu van de standaardisatiebedrijven werd algemeen gevoeld voor een consumptie-melkbedrijf. Het is dan ook niet verwonderlijk dat in 1947 voorbesprekingen plaats hadden over de oprichting van een 'combinatie van bedrijven', een punt dat op de agenda van de vergadering in januari 1947 de aandacht vroeg en waarbij de melkverwerking besproken werd. Inderdaad komt in dat jaar de belangengemeenschap tot stand. De kaashandel richt zich in deze tijd voornamelijk op de voorziening van de binnenlandse handel, terwijl voor België een zogenaamd exportrecht werd verleend.

De organisatievorm breidt zich uit in verschillende richtingen, langzamerhand komt men weer op gang en kan weer worden voortgebouwd op de grondslagen, die in het verleden toch wel veilig waren gebleken. Zo kunnen wij hier noemen de 'Onderlinge geldverzekering', de Stichting van de gezondheidsdienst voor het vee, de bekende K.I. verenigingen, maar meer en meer kon men ook de leden betrekken in de coöperatieve gedachte. Dat kon langs de weg van de 'praatavonden' en de ingevoerde coöperatiecursussen.

Investerings - en wat er aan vastzit.

Elke uitbreiding kostte geld, elke nieuwe installatie vroeg veel kapitaal, het autopark moest op peil worden gebracht, enz. Een nieuwe 'International' vrachtauto werd aangeschaft, een nieuwe bussenwasmachine werd aangekocht - eigenlijk kan men beter zeggen dat deze werd afgeleverd, want eerder was deze al besteld, maar door de oorlogsomstandigheden had de aflevering nooit plaats gevonden. De uitbreiding van onze coöperatie bracht mee, dat wij ook de kantoorruimte moesten vergroten en dat kon alleen door nieuwbouw.

De wensen van het personeel bleven uiteraard niet achter; na de oorlog kon men een andere levensinstelling waarnemen en daarom moest worden gedacht aan de bouw van nieuwe huizen voor het personeel. In augustus 1948 is men nauwelijks aan een groot gevaar ontsnapt. Toen brandde de boerderij van de heer P. Verbree af en waar deze op luttele meters afstand van onze fabriek stond, heeft het wel gespannen om de fabriek voor ondergang te vrijwaren.

Directie- en bestuurswisseling.

De voorzitter, de heer A. Dikstaal, die in 1946 de heer D. Stam was opgevolgd, overleed in het begin van 1949; hij werd opgevolgd door de heer P. Otjes.

De heer Broekens had in oktober 1947 hulp en steun verkregen van een assistent-directeur, de heer H. A. Lambers, die voordien in eenzelfde functie werkzaam was aan de fabriek '**De Tijd**' te Beemster. Nu wenste de heer Broekens zijn functie zo langzamerhand neer te leggen; de heer Lambers is hem toen op 1 januari 1949 opgevolgd als technisch directeur. Als algemeen directeur trad de heer Broekens af op 1 oktober 1949; het heeft hem op zijn afscheidsreceptie niet aan blijken van sympathie ontbroken.

Voor de heer Lambers was er ook nog een andere taak weggelegd, welke met succes werd bekrond. Immers, toen hij - als de 'nieuwe' - op het pad der ledenwerving ging, werden 44 inbrengers lid. Hij kon hen met volle vertrouwen 'zijn' fabriek, 'Concordia' aanbevelen! Nieuwe problemen verrezen wanneer de melkstroom al groter en groter begint te worden; nieuwe problemen wanneer de economische verhouding tussen de kaasfabrieken en de melkinrichting bedrijvende fabrieken moet worden gevonden. Dit leidt alles tot een nieuwe opzet, n.l. tot het provinciaal egaliseringsfonds, dat door de Bond zal worden geadmireerd. Het 'combinatieverband' brengt mee, dat er meer wei moet worden verpoederd, hetgeen aanleiding is tot de plaatsing van een nieuwe walsenpoedermachine. Reeds had toen de aanschaffing van een nieuwe oliestook-installatie op de bestaande ketels in 1949 plaatsgehad.

Met de woningen ging het iets vlotter, hetgeen ook nodig was omdat het personeelsvraagstuk om een oplossing vroeg. Drie nieuwe woningen konden worden gebouwd. Nu is het aantal woningen, onder beheer van de coöperatie, zo groot geworden dat men meent dat hiervoor een aparte 'Huiscommissie' moet worden ingesteld. Het werk vooral ligt in het inspecteren van de woningen. De heren Middelbeek en Lambers worden tot lid dezer Commissie benoemd.

Buitenstaanders - zo wordt gezegd - kijken er wel eens naar met een schuin oog alsof het een taak is om jaloers op te worden maar daarvoor zijn het dan ook buitenstaanders! Het personeel vindt zijn homogeniteit door het oprichten van een Personeelsvereniging, die in 1951 plaats heeft. Bestuur en directie mogen - als goede leden van het personeel! - ook lid van de vereniging worden.

Er worden nu excursies gehouden, er hebben feest- en ontspanningsavonden plaats, hetgeen veel bijdraagt dat de band tussen bestuur en directie met het personeel hechter wordt.

De woning van de oud-burgemeester Stam is inmiddels ook in het werk van de fabriek betrokken; er wordt nl. in de benedenverdieping het laboratorium gevestigd van de Fokvereniging Oudendijk. Een der bovenhuizen wordt bewoond door de controleur-stamboekhouder S. Bosma. Was eerder de Fokvereniging Oosthuizen bij ons ondergebracht, deze kan zich nu zelfstandig vestigen door aankoop van een pand in de gemeente Oosthuizen.

Veertig jaren heeft de coöperatie nu al achter de rug en ook het personeel groeit mee. De heer C. Been heeft er nu ook 40 jaar als botermaker op zitten en hij wordt door bestuur en directie hartelijk gehuldigd voor zijn ijver en zijn plichtsgetrouwe arbeid. Het was voor de nieuwe burgemeester van Oudendijk - want inmiddels was de heer D. Stam overleden - de heer Warners, een aangename taak om de heer Been de bronzen medaille, verbonden aan de Orde van Oranje-Nassau, op te spelden.

De heer Broekens trekt zich geheel terug.

De heer Broekens trekt zich nu - in mei 1952 - geheel terug. De heer Lambers wordt nu volledig en enig directeur.

Zoals eerder werd vermeld moest de garage in een betere toestand worden gebracht; in de zomer van 1952 nu wordt een aanbesteding gehouden voor een gedeeltelijke vernieuwing van de garage niet alleen, maar ook van een monteurswerkplaats, poederopslagplaats, kleedgelegenheid en kantine. Men moet nu eenmaal met de tijd mee en hoewel aan alles een flink bedrag moest worden besteed, de nood drong daartoe.

Studie over coöperatie.

In deze winter start de eerste discussiegroep van jonge boeren, maar ook van leden, over het wesen van de coöperatie en de werking daarvan in de praktijk.

Er waren ook nu nog leden die van coöperatie niet het heil verwachtten en daarom zonderden deze zich af en meenden hun zaken beter te kunnen doen met zich aan te sluiten bij een particuliere melkinrichting, maar hierin werden zij toch bedrogen. Slechts enkele jaren hield dit stand en kwamen zij weer bij de coöperatie terug.

De Combinatie in grotere actie.

Het verbond van de vier fabrieken, waarvan 'Concordia' nu deel uitmaakte, streefde naar meer eenvormigheid en daarom werden in het voorjaar van 1953 de statuten van de bij de 'Combinatie' aangesloten fabrieken gelijkkluidend gemaakt. Een van de meest in het oog lopende wijzigingen, welke van grote betekenis was, is dat de bestuursleden niet meer direct herkiesbaar zullen zijn, behalve dan de voorzitter en de secretaris. De Financiële Commissie wordt afgeschaft - haar taak wordt door de commissarissen overgenomen. Door deze wijziging in de statuten en ook door vertrek van enkele bestuursleden ontstaan er vacatures; men vindt het thans juist dat allen zullen aftreden, van beide colleges, zodat er verkiezingen zullen worden gehouden voor beide besturen.

Dat brengt mee, dat het bestuur, dat uit zeven leden zal bestaan, thans als volgt wordt samengesteld: W. Zee, voorzitter; K. Zijp, vice-voorzitter, benevens de heer C. Middelbeek. De Raad van Commissarissen zal voortaan bestaan uit vijf leden, waarin de heer G. Met Fnz. voorzitter wordt en de heer P. Verbree secretaris.

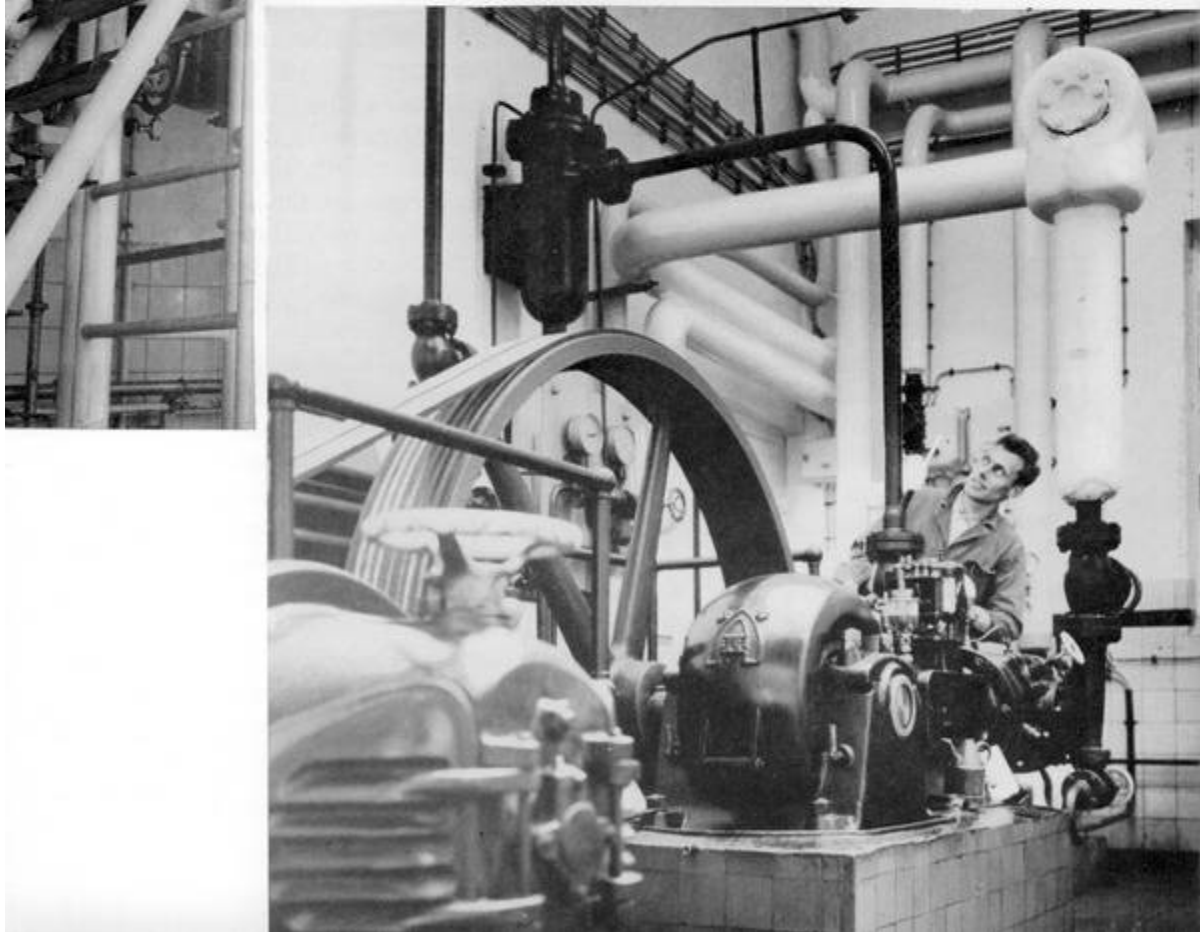
Voor het houden der bestuursvergaderingen wordt meer uniformiteit gekregen door te bepalen dat er een vaste dag voor de vergaderingen zal zijn; deze wordt vastgesteld op telkens de eerste donderdag van de maand. Hierdoor zal het mogelijk zijn om telkens de zaken te bespreken welke op de bijeenkomsten van de 'Combinatie' naar voren gebracht zullen worden.

Voor de commissarissen wordt het zo geregeld, dat men eenmaal per drie maanden zal vergaderen; zo hiertoe aanleiding zal zijn kan dit gezamenlijk met het bestuur geschieden.

De 'Melco' wordt opgericht.

In 1953 wordt een rapport uitgebracht over de consumptiemelkvoorziening in de kop van Noord-Holland. Het is in augustus 1954 dat de heer Hopman, de latere voorzitter van de 'Melco', een inleiding houdt over een op te richten Centrale Melkinrichting. Bedoeling was deze zo in te stellen dat deze melkinrichting centraal de productie op zich zou nemen voor de leden-fabrieken, die dan zelf deze productie zullen staken. Deze nieuwe instelling, welke later de naam 'Coöperatieve Centrale Melkinrichting Melco g. a.' zal heten, vindt haar plaats in Heiloo; de stichting geschiedde door de saamhorigheid van 21 fabrieken. Uiteraard waren er in de beginjaren vele en grote moeilijkheden, maar die mogen worden beschouwd als de 'kinderziekten van het bedrijf'. Thans behoren ze tot het verleden en reilt en zeilt de 'Melco' zeer goed, zij heeft zich prima geconsolideerd en de omzet is steeds stijgende.

In eigen huis was er in deze tijd ook weer het nodige te verrichten. In verband met de verlaging van de normen voor het kopergehalte van de boter, hetgeen geschiedde door het Z.K.B., werden wij genoodzaakt de melkpasteur en het leidingnet te vervangen door materiaal van roestvrij staal. Er moest tevens een nieuwe doekenwasmachine worden aangeschaft.

Een ondernemingsraad ingesteld.

In verband met de 'Wet op de Ondernemingsraden' moesten ook wij overgaan tot de instelling van zulk een raad, welke wordt gevormd uit de kern van het personeel, terwijl de directeur ambshalve voorzitter is. Men kon dit jaar voor het eerst profiteren van de luchtverversingsinstallatie, welke in de kaaspakhuizen was aangebracht.

Een vooruitziende blik.

Toen in 1930 de plannen voor de grote verbouwing nodig moesten worden uitgevoerd, was iedereen niet van de noodzaak en het profijt daarvan overtuigd. Directeur Broekens had toen gezegd, dat men deze zaak flink moest aanpakken, want wanneer de fabriek modern werd ingericht, dan zou men zeker de eerste 25 jaar voor geen grote onkosten komen te staan. Die voorspelling is wel bewaarheid, want inderdaad is - natuurlijk altijd iets, maar toch niet in grote mate - aan de fabriek veel verbouwd. Nu - in augustus 1955 - worden de plannen voor een verbouwing aan de leden voorgelegd. Zij betreffen de vernieuwing van het lokaal voor melkontvangst, een tanklokaal voor melk- en wei-opslag, een pekellokaal en een tempereerlokaal voor de kaasvaten.

Het maken der plannen, bestek en tekeningen, was opgedragen aan de heer D. S. de Boer, architect te Alkmaar, terwijl Technische Dienst en ambtenaren van de Bond hun adviserende stem uitbrachten bij de aanschaffing en plaatsing van de inventaris. In het laatst van 1955 kon de aanbesteding plaats vinden. Op voorstel van de architect was slechts aan één aannemer verzocht in te schrijven, nl. de heer P. J. Vertelman te Wervershoof. Deze inschrijving bedroeg een bedrag van f 274.900,-. De kosten van de nieuwe inventaris, als bussenspoel-apparaat, tank, pekellingen, leidingnet voor stoom, water en elektriciteit, vergen een som van f 200.000,-, zodat het totaalbedrag van de vernieuwing zal zijn ca. f 500.000,-, een half miljoen gulden.

Inderdaad, op de ledenvergadering vond men het een geweldig bedrag, maar toch werd op 21 december 1955 het plan met algemene stemmen aangenomen.

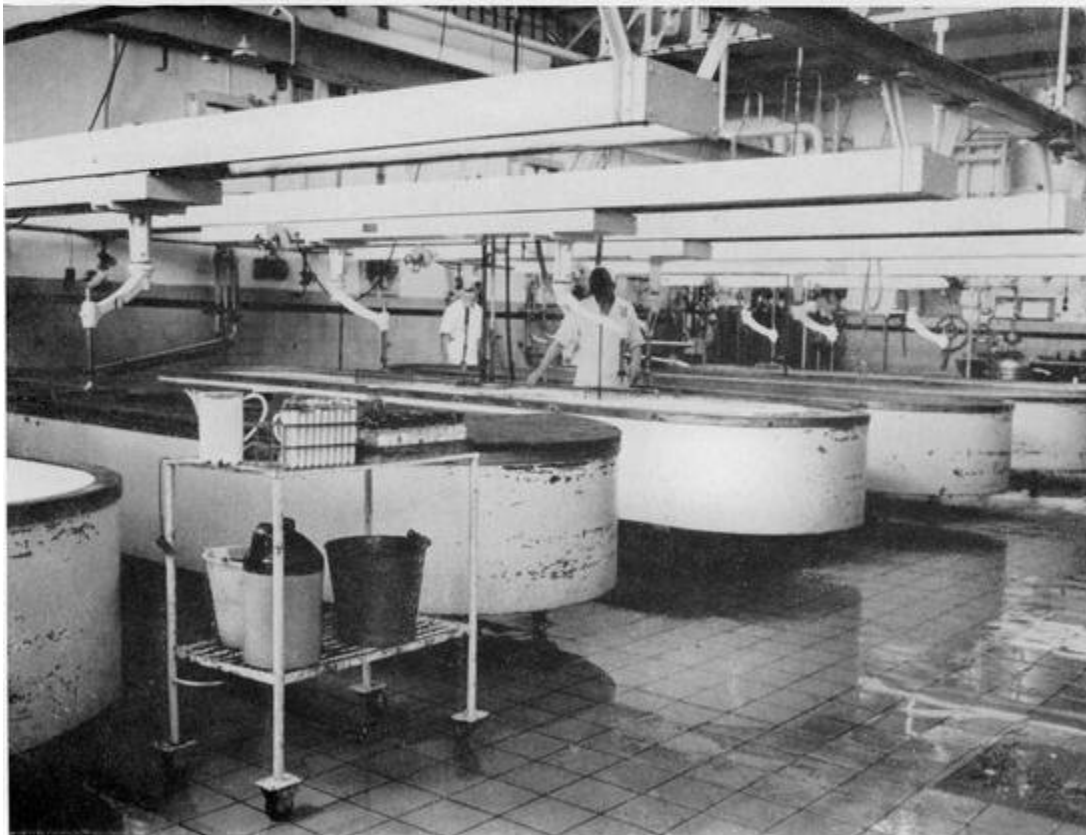
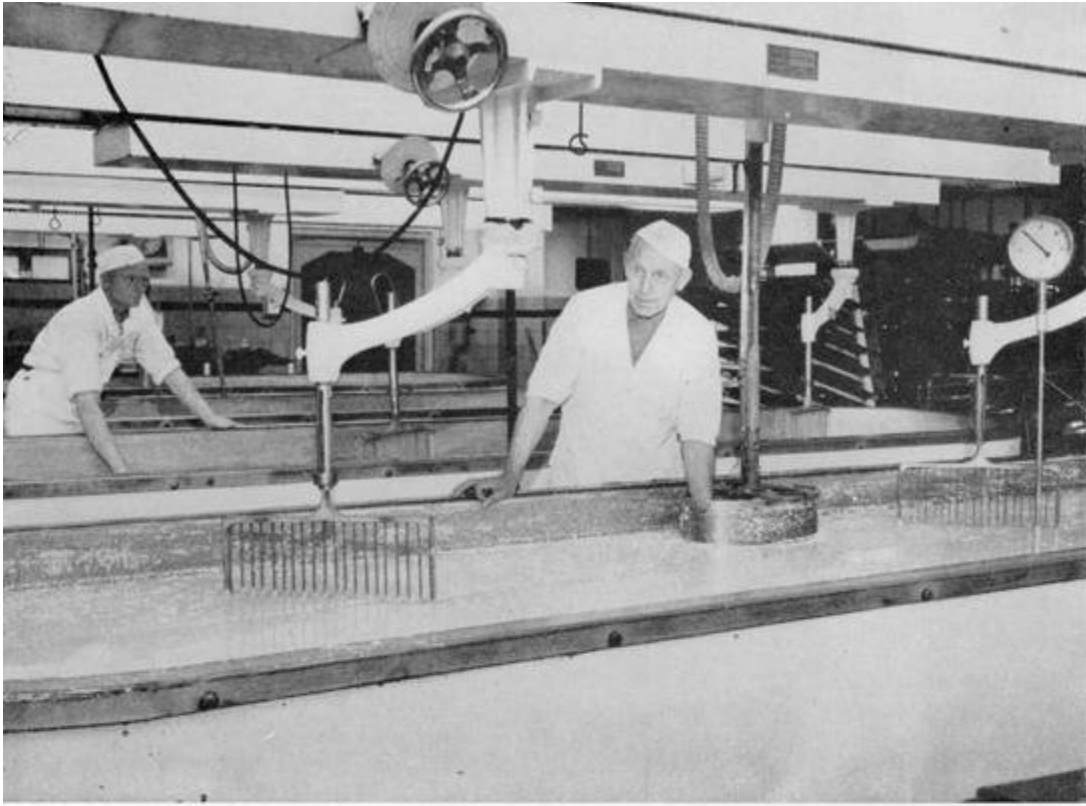
Onder slopershanden.

Het was op 30 januari 1956 dat de sloper zijn werk aanving. De melk wordt tijdelijk verwerkt door de fabrieken te Middellie en Beemster. Als aanstonds de grote melkaanvoer zal beginnen kan de melk op een 'noodmelkontvangst' achter de fabriek ontvangen worden. Wel een van de grootste moeilijkheden bij het verwerken der melk is de ruimte voor de pek. Deze immers ligt tengevolge van de sloop van het bovenliggende gedeelte open, terwijl ook een gedeelte der pekbakken onder sloop valt. Achter de fabriek heeft men echter een noodpekeln huis opgesteld.

De tegenslag werd groter wanneer in de winter van 1956/57 juist de vorst invalt en het werk stil komt te liggen.

Op 18 maart begon de nood-melkontvangst te werken, zodat het werk nog steeds - zij het heel moeilijk - kon doorgaan. Voorzitter Zee, die zich graag en goed van de vorderingen op de hoogte stelde, was wel eens beducht voor de gang van zaken, zodat hij soms zijn twijfel uitte of uit deze chaos ooit weer een fabriek kon groeien. Uiteindelijk viel dat toch mee, want in september 1957 is het zo ver, dat de voorzitter een herinneringssteen in de muur bij het kantoor kan metselen. Zij draagt zijn naam, hetgeen voor het nageslacht een herinnering moge zijn voor het omvangrijke werk, dat hier is tot stand gekomen.

Hiernaast: foto boven de 3-traps vacuum valstroomverdamper; foto onder de koelmachine in de machinekamer

De kaasmakerij

Zo werd zijn naam geplaatst naast die van de oud-voorzitter, burgemeester Stam, die in 1928/29 zulk een steen inmetelde. De personeelsvoorziening bracht mee, dat gebruik moest worden gemaakt van een vergunning om weer twee woningen te bouwen, de ene voor de assistent en de andere voor de chef-kaasmaker.

De poeder-installatie vraagt veel stoom en is te kostbaar om die te gebruiken bij eigenlijk te kleine ketels. Nu was er in de handel een nieuw apparaat gekomen, een valstroomverdamer, welke gebruikt kon worden voor de wei; deze gaf een aanmerkelijke stoombesparing bij het voorindampen van de wei. Waar in de 'Combinatie' de hoeveelheid te verwerken wei toeneemt, enerzijds door een stijgende melkaanvoer en anderzijds door een verminderde aflevering aan de boerderij, werd besloten een drie-traps valstroomverdamer aan te kopen en dan de oude poedermachine op te ruimen. Hierdoor werd de capaciteit aanmerkelijk verhoogd; bovendien kan nu de ingedikte wei (6 : 1 ingedik) gebruikt worden als toevoegingsmiddel bij het inkuilen van gras. Vooral de laatste jaren is hiervan een veelvuldig gebruik gemaakt.

Bezichtiging van de nieuwe fabriek.

In het voorjaar van 1958 is het zo ver dat de leden en inbrengers met hun echtgenotes in de gelegenheid worden gesteld de nieuwe fabriek te bezichtigen. Zeer velen hebben van de uitnodiging om deze mooie nu zeer moderne fabriek te bezoeken, gebruik gemaakt. Bij deze excursies werd door de voorzitter steeds een historisch overzicht van onze coöperatie gegeven, terwijl de directeur inlichtingen omtrent de technische inrichting verstrekke. Van weerszijden, bestuur en leden, was men over deze gang van zaken zeer tevreden.

Toch moest weer een aanslag op de financiën worden gepleegd toen in 1958 de hoeveelheid verpoederde wei dusdanig was gestegen en het stoomketelrendement zo laag werd bevonden, dat de aankoop van een nieuwe stoomketel zeer noodzakelijk was. Gelukkig kon deze op de plaats van een der bestaande ketels geplaatst worden, terwijl de schoorsteen voldoende groot bleek.

Er was inmiddels een concurrent naar voren gekomen, die het wenselijk maakte dat weer alle activiteit nodig was om leden te winnen. Naast andere zuivelfabrieken en ook particulieren kwam de C.M.C. naar voren, die ook onder onze leden leveranciers zocht.

Een groot verlies.

Niet minder dan 39 jaar had de boekhouder, de heer G. A. de Jong, zijn krachten in dienst gesteld van ons bedrijf; hij stond in juni 1959 aan de vooravond van zijn pensioen, toen hij door een ernstige ziekte werd getroffen. Hij heeft deze niet kunnen overwinnen en ging heen, de herinnering achterlatende aan de man, die dag en nacht bereid was te werken in het belang van 'Concordia', waaraan hij zich met lichaam en ziel had gegeven.

G. A. de Jong †

Foto boven: de melkontvanger, foto onder: afgifte van retourproducten

Er waren ook andere verliezen te boeken. Onze voorzitter, de heer Zee, hief zijn bedrijf op en trad daarom af als voorzitter, hetgeen mede werd gedaan door de vice-voorzitter, de heer K. Zijp. De coöperatie heeft de heer en mevrouw Zee een receptie aangeboden in samenwerking met de 'Combinatie' te Beemster, de Coöperatieve Malerij te Kwadijk en de Coöperatieve Boerenleenbank. Zo werd onder veel dankbetoon hartelijk afscheid genomen van het echtpaar Zee, dat in mei d.a.v. naar hun nieuwe woonplaats, Hoorn, is vertrokken. De heer Zee werd niet alleen het erelidmaatschap van 'Concordia' aangeboden; burgemeester Warners mocht aan de scheidende voorzitter de gouden medaille, verbonden aan de Orde van Oranje-Nassau, uitreiken. Omtrent de werkzaamheid van de heer Zee mag het volgende niet onvermeld blijven:

De heer Zee is 2 mei 1917 lid der coöperatieve zuivelfabriek 'Concordia' geworden. In 1919 werd hij benoemd tot plaatsvervangend lid van de Financiële Commissie, daarna, in 1923, volgde zijn benoeming tot plaatsvervangend bestuurslid, in 1926 werd dit lidmaatschap definitief en in 1928 verkoos men hem als secretaris van het bestuur. Na deze functie 26 jaar met grote nauwgezetheid te hebben vervuld, volgde in 1954 zijn benoeming tot voorzitter.

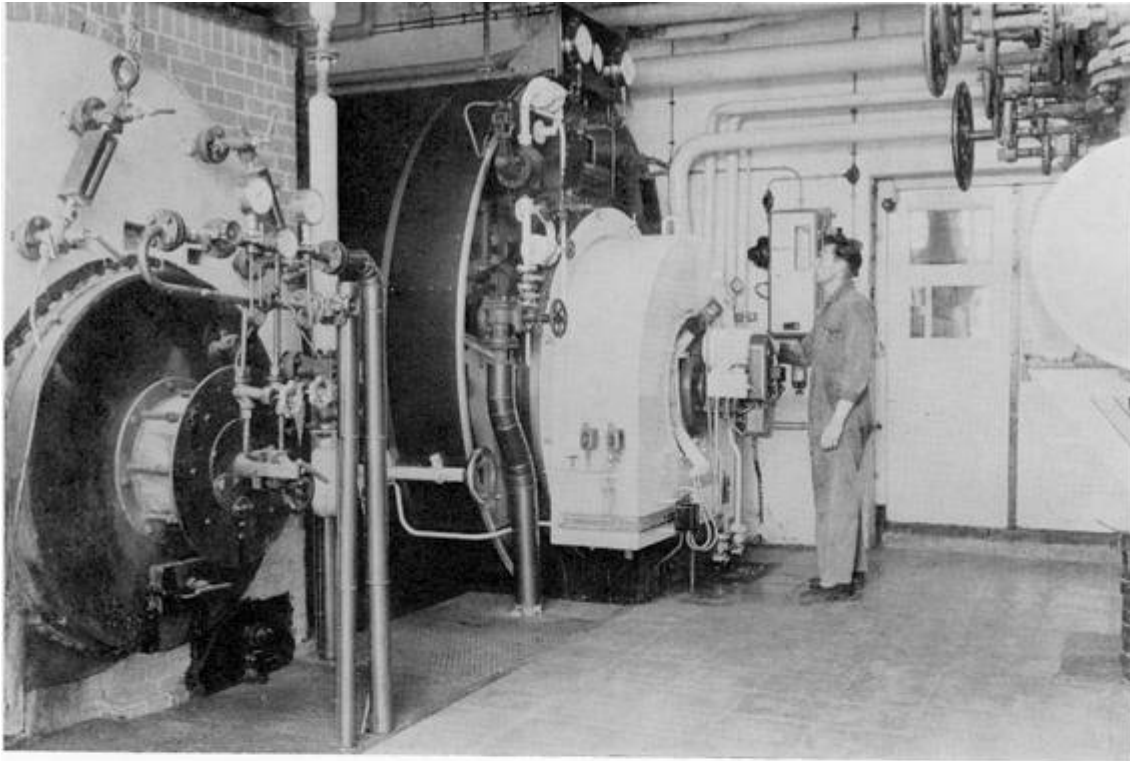
Dat is een respectabele staat van dienst, waarom de voorzitter van de 'Combinatie', de heer K. Hogetoorn Dzn., bij het afscheid van de heer Zee het volgende schreef in 'Contact', het mededelingenblad van de 'Combinatie'.

Komen en gaan.

*40 jaar geleden kwam boer Zee: nu gaat voorzitter Zee.
Ook de 'Combinatie' is hem dank verschuldigd voor veel streven,
veel toewijding en veel werk.
Zelf heeft hij eens de vraag gesteld: 'Is het vele altijd goed geweest?'
Dat mogen wij, mensen, immers nooit van mensen verlangen?
Maar in dit geval zou ik willen stellen, dat het 'goede' 'veel' is geweest.
En daarvoor hartelijk dank!
Zijn werkkraft gaan wy . missen, maar ongetwijfeld behouden wij
zijn belangstelling en vriendschap.
Kostbare zaken in het leven; die wij op prijs moeten stellen.*

Zee zelf zegt in zijn dankwoord:

*'Ik heb nooit naar eer of roem gestreefd, maar steeds getracht te werken in het belang van de boerenstand van Ouderdi k en omgeving.
Als men dan aan het einde zoveel waardering ondervindt,
stemt dit tot grote dankbaarheid.'*

Foto boven: het ketelhuis; foto onder: het melktanklokaal

Verenigingszaken.

In 1959 wordt het rapport onder de naam 'Een vereniging' uitgebracht; het is samengesteld door de heren G. Valkering, Ir. C. Kranen en Mr. Dr. H. van Haastert. Het wordt in de 'Combinatie' behandeld. Immers, het gaat hier om de verhoudingen in het Combinatie-bestuur ten opzichte van de afdelingen en haar besturen, verder over de benoeming van een algemeen directeur en een verkoper.

Een en ander kan de instemming van de leden der 'Combinatie' verwerven en zo wordt dan het rapport aanvaard en de statuten andermaal gewijzigd.

De driekleur in top!

In de vroege morgen van 16 december 1959 wappert de driekleur aan de vlaggemast van de fabriek; het is ditmaal ter ere van de heer T. Held, assistent-directeur, die vóór 40 jaar zijn loopbaan in dienst van de zuivel aanving. Hij doorliep verschillende afdelingen der fabriek; door zelfstudie behaalde hij verschillende diploma's, waardoor hij in staat was zijn belangrijke functie te verkrijgen.

Het bestuur bood hem een receptie aan, waarop burgemeester Warners de jubilaris de gouden medaille, verbonden aan de Orde van OranjeNassau, aanbood. Ook het bestuur kwam niet met lege handen en schonk hem een mooi cadeau. Verder was er veel belangstelling, waarbij verschillende sprekers de deugden van de heer Held naar voren haalden en hem cadeaus aanboden.

In zijn dankwoord bleek de jubilaris zijn bekende weerkundige inzichten niet onder stoelen of banken te steken.

Gedenkwaardige data.

In april 1961 neemt iemand van de oude garde, de pakhuischef K. Visser, afscheid.

In dit jaar wordt ook de eerste dieselmotor voor het melkvervoer ingeschakeld.

De invloed van de 5-daagse werkweek laat zich terdege gelden en de situatie in de melkfabriek wordt wel gespannen.

Maar ook andere invloeden lieten zich gelden in de Noordhollandse Zuivelbond met een rapport over de melkverwerking in de komende kwarteeuw.

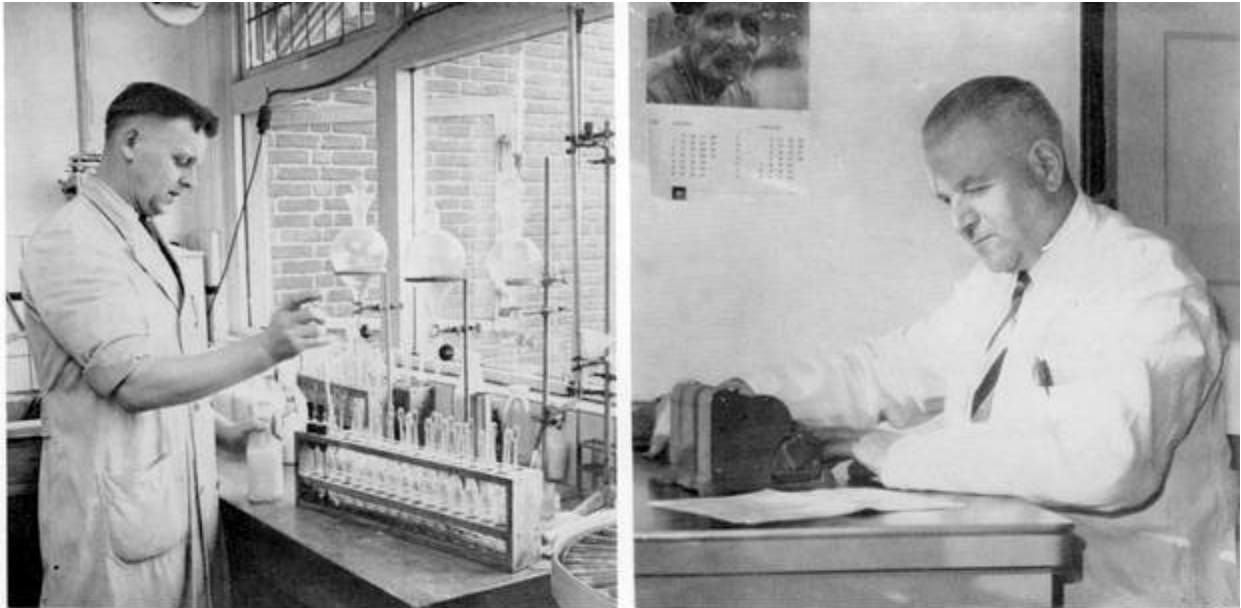
Gevolgen van een droge zomer.

De droge zomer van 1959 had de prijzen der zuivelprodukten tot een recordhoogte doen stijgen. Boter noteerde f 6,48 per kg., terwijl de Noordhollandse Goudse kaas tot f 2,80 opliep. Hieruit resulteerde in het laatst van oktober een melkprijs van gemiddels 41,30 cent per kg. Het naseizoen vergoedde veel van de schade door de droogte aangericht. Als gevolg hiervan stortten de prijzen halsoverkop in elkaar. De handel bleef met de te dure voorraden gedeeltelijk zitten en leed een gevoelig verlies.

Woningvoorziening.

De personeelsvoorziening heeft te lijden door o.a. de discriminerende werking van de gemeenteclassificatie en de wens van het personeel om 's zondags vrij te zijn.

Om aan de moeilijkheden het hoofd te bieden besloot men twee huizen te bouwen. Het totaal aantal fabriekswoningen komt hiermede op 22. Door de bereidwilligheid van een der leden, de heer A. Houtman te Etersheim kunnen wij tijdelijk over een woning beschikken, teneinde de bouwperiode te overbruggen.

Foto linksboven: het laboratorium; rechtsboven: de heer T. Held; beneden: het kantoor

Jubileum en afscheid,

In april 1960 is er weer een jubilaris aan de fabriek en wel van onze chef-kaasmaker C. Koning, welke 25 jaar aan de fabriek verbonden is. In juli neemt melkrijder P. Heuvel in café A. van Rinsum afscheid van zijn boeren en hun echtgenoten, na een diensttijd van ruim 30 jaar. De aangeboden bromfiets was een duidelijk bewijs van de erkentelijkheid, die Heuvel in zo'n ruime mate ten deel viel.

Moelijkheden door ruilverkaveling.

In deze jaren en ook de volgende jaren ondervindt het melkvervoer moeilijkheden, veroorzaakt door de ruilverkaveling in de Zeevang, de aanleg van een gedeelte van de E 10 (voorheen de Jaagvaart) en het nieuwe gemaal aan de Oostdijk in de Beemster.

Het Jubileum gloort.

Voor de viering van het 50-jarig bestaan wordt een commissie benoemd, waarin zitting hebben de heren C. Middelbeek, C. Mus, C. Dikstaal, W. Zee en H. A. Lambers. Dit feest is waardig gevierd.

Op de dag van het jubileum, nl. 5 februari 1962, werd aan de gepensioneerden of familie een fruitmand overhandigd.

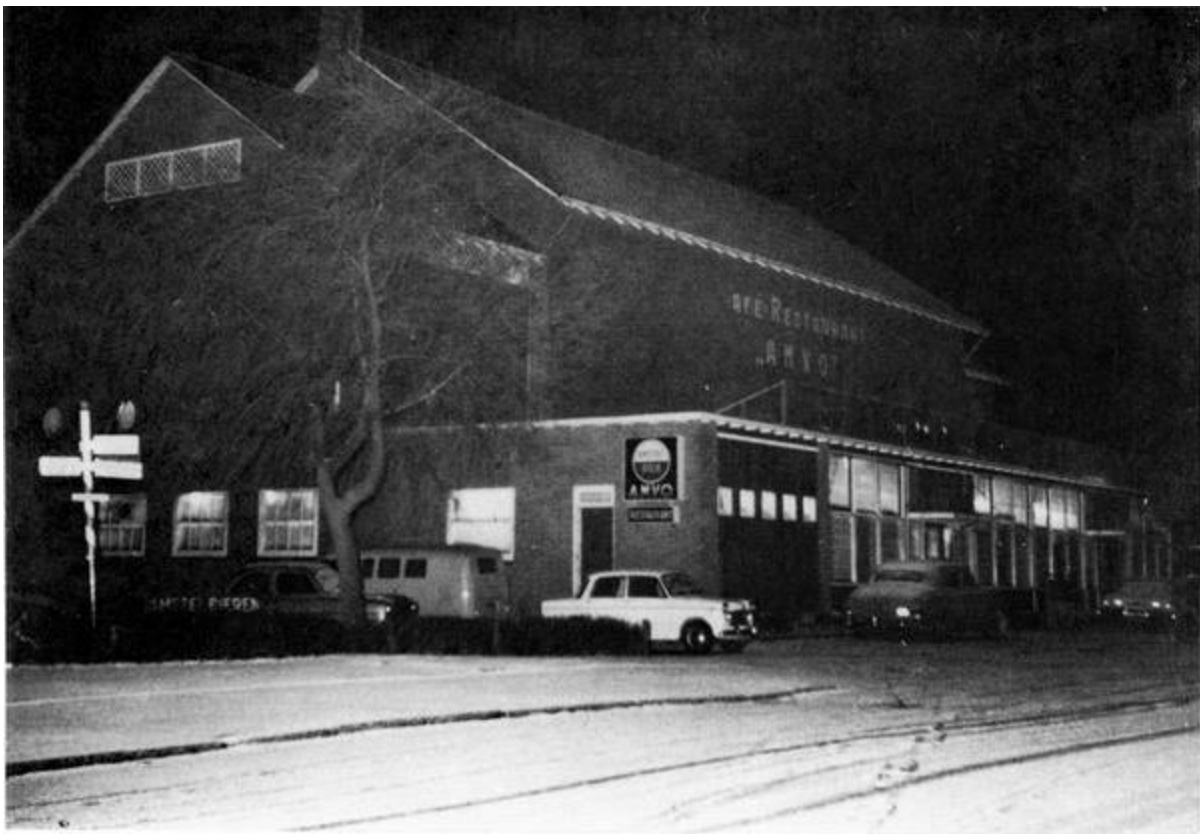
Voor de relaties werd op zaterdag 10 februari een receptie gehouden in Restaurant Kaan te Oosthuizen. De zaal was getooid met vele ontvangen bloemstukken, die het geheel een feestelijk aanzien gaven. De receptie stond onder leiding van de heer K. Zijp.

De leden en leveranciers, enkele gasten en het personeel trokken op een winterse avond naar 'Amvo' in Volendam, hetgeen geschiedde per bus of op eigen gelegenheid. Voorzitter Middelbeek sprak daar het welkomstwoord, terwijl verder het woord voerden de heren J. Visser (mede-oprichter), W. Zee (oud-voorzitter), L. Broekens (oud-directeur), T. Held (werknemer met de meeste dienstjaren), K. Hogetoorn (voorzitter van de Combinatie) en H. A. Lambers (directeur). Tegen de achtergrond van een tableau werd de geschiedenis van 'Concordia' weergegeven. Het eerste nieuwe lid in 1962, de heer N. W. Koomen, aanwezig met zijn echtgenote, ontving uit handen van de voorzitter daarvoor een aandenken.

Daarna werd de avond opgeluisterd door het optreden van een cabaret onder leiding van de heer Nico Akkerman, waarvan het talrijk opgekomen publiek hartelijk heeft genoten. Wanneer ook dat gebeurd was kon men zich in een andere zaal tegoed doen aan versterkingen en versnaperingen, welke op lange tafels gereserveerd stonden.

Tot slot werden de aanwezigen door de muziek van 'The Rythm Stars' geïnspireerd tot dansen, waarmee men zich goed vermaakte en daarom tot de vroege morgen voortduurde.

„A.M.V.O.” - Volendam

Hiernaast: foto boven, het pekellokaal; foto midden, het pakhuis; foto onder, kwaliteits beoordeling

Commissarissen, Bestuur en Directie jubileren

De Voorzitter opent het feest

H. A. Lambers

Tot slot.

Hiermee hebben wij veel aan de vergetelheid ontrukkt.

Misschien noemt men het 'droge kost', maar al met al vormt het toch als het ware een hele roman, die het complete leven beschrijft van een Noordhollandse kaasfabriek, die veel heeft meegeemaakt. Er waren twee wereldoorlogen, die geweldig veel problemen schiepen, er was een crisistijd, maar ook een periode van hoogconjunctuur, welke nog nu - in 1962 - aanhoudt. Wat in de schoot der toekomst verborgen ligt, vermogen wij niet te doorgronden. De tijd zal het leren, zegt men.

Zijn er zoals men zegt grote gevaren te duchten? ¹

In het eerste jaarverslag van onze coöperatie heeft de directeur, de heer P. Gootjes, grote aandacht gevraagd voor de gezamenlijke afzet van de Noordhollandse kaas; nu blijkt dat dit na de verwezenlijking voor iedere betrokkene zoïets als een desillusie is geworden.

En opnieuw staan wij nu voor zeer belangrijke zaken, n.l. het samengaan in veel groter verband met als uiteindelijk doel tot één melkprijs voor alle veehouders in Noordholland te komen.

Wij spreken hierbij de hoop uit dat wij - zuivelcoöperatoren in Noordholland - lering mogen trekken uit de lessen van het verleden.

De na ons volgende generatie zal dan zeker daarvan de vruchten kunnen plukken - resultaten van de onvermoeide arbeid om tot één melkverwerkingspatroon in Noord-Holland te komen.

---

1 'Concordia' Oudendijk zou december 1962 gesloten worden.....zie bijlage aan eind - zhn

Het personeel in 1962

Bestuur 1933

Bestuur 1962

Hierbij geven wij nog enige belangrijke personalia:

Bestuur:

ERE-VOORZITTER:

D. Stam †

ERE-LEDEN:

W. Zee

T. v. d. Oever †

VOORZITTERS:

van	5 febr.	1912	- 18 jan.	1913	H. Stam
„	8 jan.	1913	- 30 april	1945	D. Stam
„	1 mei	1945	- 30 april	1949	A. Dikstaal
„	1 mei	1949	- 30 april	1953	P. Otjes
„	1 mei	1953	- 1 aug.	1959	W. Zee
„	1 aug.	1959	- heden		C. Middelbeek

ONDER-VOORZITTERS:

van	5 febr.	1912	- 30 april	1917	P. Hoek Spaans
„	1 mei	1917	- 30 april	1927	C. Worp Bz
„	1 april	1927	- 30 april	1945	A. Dikstaal
„	1 mei	1945	- 30 april	1949	P. Otjes
„	1 mei	1949	- 30 sept.	1959	K. Zijp
„	1 aug.	1959	- heden		C. Dikstaal

SECRETARISSEN:

van	5 febr.	1912	- 31 dec	1916	C. Worp Bz.
„	1 jan.	1917	- 30 april	1923	M. Bierman
„	1 mei	1924	- 30 april	1927	C. Worp Bz.
„	1 mei	1927	- 30 april	1953	W. Zee
„	1 mei	1953	- 1 aug.	1959	C. Middelbeek
„	1 aug.	1959	- heden		C. Mus

BESTUURSLEDEN:

H. Stam	1912 - 1913	voorzitter
P. Hoek Spaans	1912 - 1917	vice-voorzitter
C. Worp Bzn	1912 - 1916	secretaris
	1917 - 1923	bestuurslid
	1924 - 1927	secretaris
M. Bierman	1912 - 1916	plv. bestuurslid
	1917 - 1923	secretaris
D. Willig Dzn.	1914 - 1918	bestuurslid
D. Stam	1913 - 1945	voorzitter
D. Dijkman	1914 - 1916	bestuurslid
J. Zee	1917 - 1918	plv. bestuurslid
	1918 - 1919	bestuurslid
S. Bakker Wzn.	1917 - 1925	plv. bestuurslid
P. v. Leyen	1919 - 1920	plv. best. lid
	1921 - 1940	bestuurslid
A. Dikstaal	1920 - 1922	plv. bestuurslid
	1923 - 1927	bestuurslid
	1928 - 1945	vice-voorzitter
	1946 - 1949	voorzitter
W. Zee	1923 - 1925	plv. bestuurslid
	1925 - 1927	bestuurslid
	1927 - 1952	secretaris
	1953 - 1959	voorzitter
L. Kout	1925 - 1926	plv. bestuurslid
	1927 - 1945	bestuurslid
K. Olij	1927 - 1933	plv. bestuurslid
H. Zijp	1934	plv. bestuurslid
K. Zijp	1935 - 1944	plv. bestuurslid
	1945 - 1948	bestuurslid
	1949 - 1959	vice-voorzitter
h. Beets	1946 - 1953	bestuurslid

P. Otjes	1943 - 1945	bestuurslid
	1946 - 1948	vice-voorzitter
	1949 - 1953	voorzitter
J. Tuinman	1945 - 1953	plv. bestuurslid
	1954 - 1955	bestuurslid
C. Middelbeek	1949 - 1952	bestuurslid
	1953 - 1959	secretaris
	1959 - heden	voorzitter
S. Reynders	1953 - 1957	bestuurslid
T. Pauw	1953 - 1954	bestuurslid
T. v. Diepen	1953 - 1955	bestuurslid
W. Beets	1954 - 1961	bestuurslid
J. Kramer	1955 - 1958	bestuurslid
D. Otjes	1955 - 1962	bestuurslid
N. v. Langen	1957 - heden	bestuurslid
C. Mus	1958 - 1959	bestuurslid
	1959 - heden	secretaris
C. Dikstaal	1959 - heden	vice-voorzitter
A. Hoek Spaans	1959 - heden	bestuurslid
N. Dijkshoorn	1961 - heden	bestuurslid
Th. Wijnker	1962 - heden	bestuurslid

LEDEN VAN DE FINANCIËLE COMMISSIE:

D. Dijkman	1912 - 1924
J. Bierman	1912 - 1920
P. Stapel Jzn.	1912
P. Willig Jzn.	1913 - 1915
D. Willig	1913
J. Poppes	1914 - 1916
C. Willig Pzn.	1916 - 1927
H. Ellerbroek	1917 - 1923
J. Klay	1917 - 1918

W. Zee	1919 - 1924
M. Bierman	1924 - 1947
A. Korver	1924 - 1929
Jb. Kramer	1925 - 1937
D. Nobel	1927 - 1928
K. Bregman	1929 - 1943
J. Slot	1930 - 1941
G. Met Fzn.	1939 - 1953
P. Otjes	1942 - 1951
G. Reynders	1943 - 1948
S. Reynders	1948 - 1952
K. Tuynman	1952
J. de jonge	1947 - 1953

COMMISSARISSSEN EN PLAATSVERVANGENDE COMMISSARISSSEN

R. Bakker	1912 1917	voorzitter
C. Bloem	1912 1920	
K. Olij	1912 1919	
P. Prins	1912 1914	
S. Stolp	1914 1919	
N. de Boer	1917 1920	
J. Visser	1917 1950	secretaris
Jb. Groenhart	1914 1923	
D. Nobel	1919 1929	secre.-voorzitter
S. Clav	1919	
P. Bakker	1921 - 1923	
T. v. d. Oever	1920 - 1951	
P. Ott	1921 - 1924	
W. Stolp	1923 - 1927	
T. Pauw jr.	1943 - 1952	
K. Bregman	1923 - 1924	
T. Pauw sr.	1925 - 1943	

H. Hogetoorn	1927 - 1953	voorzitter
P. Stapel	1928 - 1947	
K. Rob	1941 - 1945	
G. Reynders	1945 - 1948	
K. Vink	1958 - heden	
H. Zijp	1959 - 1960	
W. Tuinman	1956 - 1961	
C. Mus	1952 - 1953	
	1954 - 1956	
P. Verbree	1947 - 1954	
	1959 - heden	voorzitter
K. Tuinman	1954 - 1956	
Joh. van Diepen	1949 - 1951	
N. van Langen	1954 - 1957	
G. Met 1954 -	1955	voorzitter
C. Jonker	1952 - 1953	
A. Hoek Spaans	1954 - 1959	secretaris
C. Dikstaal	1955 - 1959	voorzitter
J. Korver	1956 - 1957	
P. Spaan	1957 - 1958	
W. Noome	1957 - 1962	

DIRECTEUREN:

van	5 febr.	1912	- 1 april	1916	P. Gootjes
„	1 april	1916	- 30 april	1949	L. Broekens
„	1 mei	1949	- heden		H. A. Lambers

JUBILEA PERSONEEL:

3 maart	1937	C. Been	25 jaar	eerste botermaker (pensioen)
29 jan.	1938	J. Zeekant	25 jaar	eerste kaasmaker (overleden)
30 april	1941	L. Broekens	25 jaar	directeur (pensioen)
30 sept.	1941	P. Schouten	25 jaar	melkrijder, later chauffeur (pensioen)
1 maart	1942	B. Brink	25 jaar	machinist (overleden)
1 april	1942	Jac. Franke	25 jaar	melkrijder, later chauffeur (pensioen)
1 maart	1944	T. Held	25 jaar	chef laboratorium (in dienst)
1 mei	1945	G. A. de jong	25 jaar	assistent-dir., later chef boekhouder (overleden)
1 april	1950	A. Kuyn	25 jaar	chauffeur later pakhuis knecht (in dienst)
1 april	1952	C. Been	40 jaar	eerste botermaker (pensioen)
1 april	1952	D. v. d. Berg	25 jaar	weitapper (in dienst)
1 juni	1954	T. v. d. Oever	25 jaar	chauffeur (in dienst)
1 maart	1955	G. Wassenaar	25 jaar	timmerman/pekelknecht (in dienst)
1 febr.	1957	P. Heuvel	25 jaar	chauffeur (pensioen)
1 mei	1959	K. Hondius	25 jaar	fabriekscontroleur (in dienst)
1 nov.	1959	T. Held	40 jaar	aan zaak verbonden, laatste jr. assistent (in dienst)
1 mei	1960	C. Koning	25 jaar	kaasmaker, later chef kaasmaker (in dienst)

Melk die niet geleverd mag worden.

Art. 3.

Het is verboden met andere melk gemengd te leveren :

- a. Bloederige of andere abnormale melk.
- b. Ziltige melk.
- c. Melk van zieke koeien.
- d. Melk van koeien, lijdende aan een uierontsteking, b.v. drop.
- e. Melk van koeien, die herhaaldelijk last hebben van diarrhee en zich veel bevuilden.
- f. Melk van tochtige koeien, die de vorige maal de melk niet hebben gegeven (overmaalde, mismaalde melk).
- g. Melk van brommers.
- h. De eerste en tweede malen melk van koeien, die ter markt zijn geweest of aangekocht zijn op een beelhuis;1 het derde maal van deze koeien moet afzonderlijk worden geleverd en den Directeur ter onderzoek worden aangeboden.
- i. Melk van koeien die nog geen 3 maal 24 uur geleden gekalfd hebben ; in elk geval niet, zoolang de melk abnormaal van kleur is, of het koken niet goed kan hebben.
- j. Melk van koeien, die nog slechts weinig abnormale melk geven, in geen geval van koeien die minder geven dan 1/2 Liter per maal. Van koeien, die gekalfd hebben tusschen 1 Januari en 1 Mei, mag in geen geval langer geleverd worden dan tot 1 Mei van het volgende jaar. Van koeien, gekalfd hebbende in de overige maanden, moet de melk 13 maanden na het kalven, den Directeur ter onderzoeking worden aangeboden. Deze kan de verdere levering onder door hem te bepalen voorwaarden toestaan.
- k. Melk van schapen en geiten.

Overtreders van de bepalingen vervat in dit artikel, verbeuren een schadevergoeding van één gulden per koe in liet bedrijf.

Het is evenwel geoorloofd verkeerde melk te leveren, mits deze voortdurend zorgvuldig van de goede melk gehouden wordt. De verkeerde koeien moeten het laatst gemolken worden.

De Beheerder oordeelt daarna of de melk voor verwerking op de eene of andere manier geschikt is en welke waarde er voor zal worden uitbetaald.

(Uit het archief: afdruk uit het eerste reglement.)

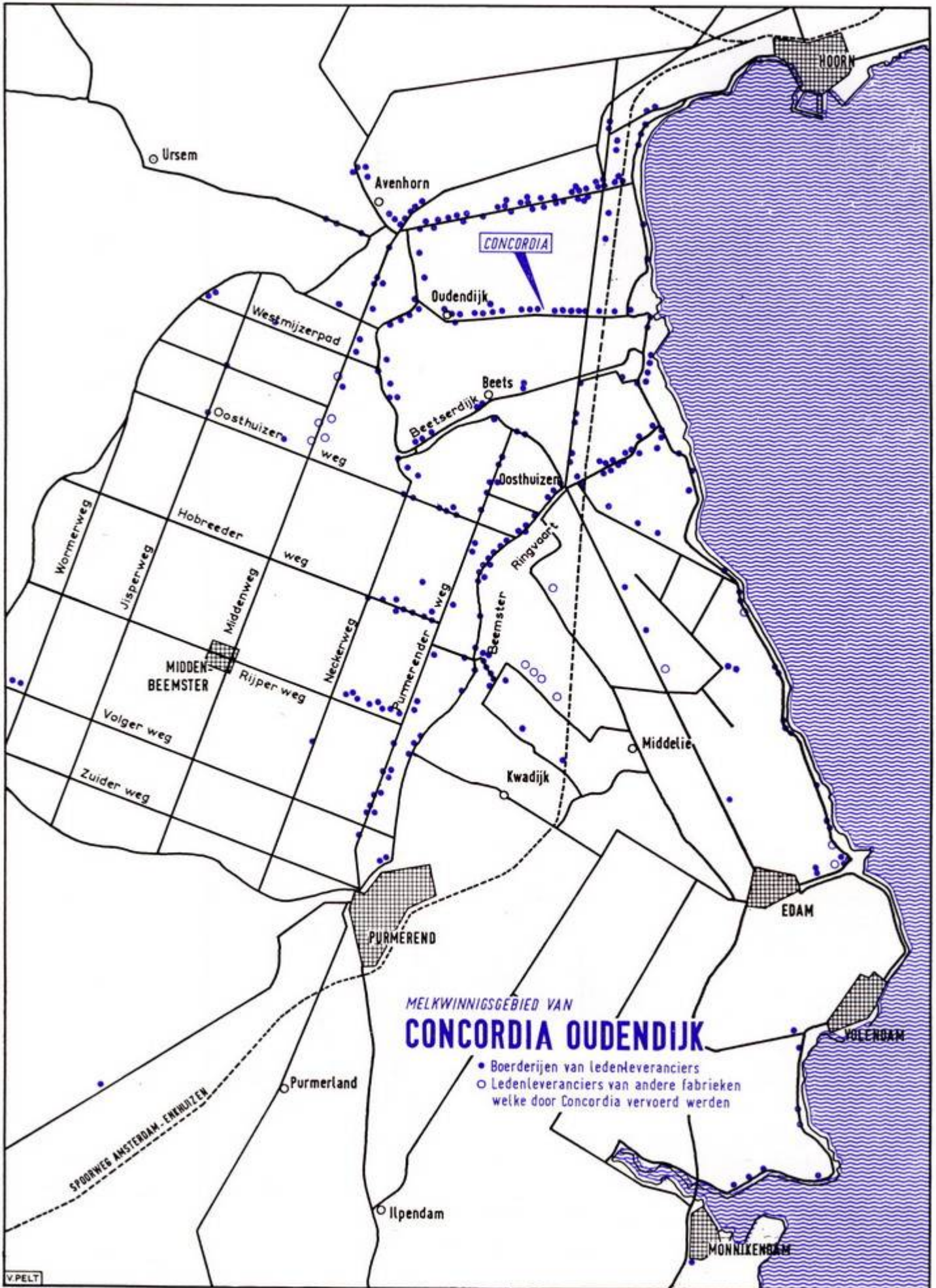

Stand van melkproducten op de Wereldtentoonstelling in Brussel in 1958

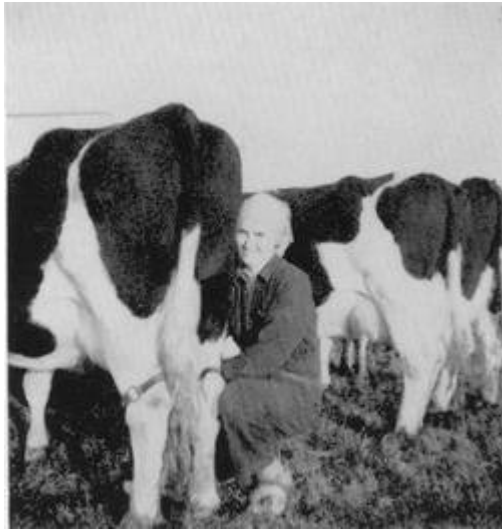
Melkpropaganda

Colophon

Samenstellers: W. ZEE Wzn. en H. A. LAMBERS
Lay-out en druk: N.V. DRUKKERIJ 'WEST-FRIESLAND' te Hoorn
Foto's: 'FOTO COENSTAD' te Hoorn en eigen archief
Cliché's: A.N.P. CLICHE te Amsterdam

Toevoeging zuivelhistorienederland

	Oudendijk Concordia	Beemster De Tijd	Beemster Bamestra	Stompetoren Neerlandia	Middelie Ons Belang	Opmeer Aurora	Warder
1919	3.185.000	--	783.000	2.979.000	1.266.000	4.187.000	1.321.000
1945	6.040.000	6.594.000	1.678.000	7.435.00	4.677.000	10.186.000	660.000
1948	11.361.000	11.849.000	2.556.000	18.279.000	10.035.000	21.513.000	1.531.000
1949	13.833.000	14.176.000	3.080.000	22.650.000	12.331.000	27.383.000	1.718.000
1950	14.875.000	15.404.000	3.286.000	23.825.000	12.817.000	30.235.000	1.796.000
1951	13.762.000	14.494.000	3.163.000	21.333.000	11.642.000	33.581.000	1.766.000
1961	15.000.000					72.611.000	
Sluit.	1962	heden	1964	2007	1970	1993	1967

Onderstaande Informatie o.a. uit boek 100 jr. CONO

blz. 43: In 1947 - 26 juni - vind er een bundeling van krachten plaats . In dat jaar werd De Combinatie opgericht, een belangengemeenschap van Concordia Oudendijk, Ons Belang Middelie en de Tijd Beemster. In 1950 komt hier Neerlandia uit Stompetoren bij.

Blz 79 >Over opheffing Concordia

De jaren zestig waren roerige jaren. Terwijl de verbeelding aan de macht kwam en naast het traditionele gezin steeds meer andere samenlevingsvormen ontstonden, stond de wereld van de zuivel op een andere manier op zijn kop.

Het proces van fusies en concentraties zou erin resulteren dat er op het eind van dit decennium nog maar twee zuivelcoöperaties in het noorden van Noord-Holland actief waren: de cv Noord-Holland en De Combinatie. Tot de cv Noord-Holland, met vestigingsplaats Opmeer, behoorden zeven verwerkingsbedrijven. De Combinatie had twee verwerkingsbedrijven, in Stompetoren en de Beemster. Daarnaast was er in Limmen nog steeds een particuliere fabriek in bedrijf, De Vereniging.

SLUITING CONCORDIA, OUDENDIJK

Op de ledenvergadering van 30 november 1962 werd besloten tot opheffing van Concordia per 2 december van dat jaar. In een drukbezochte ledenvergadering in het Heerenhuis in Midden-beemster lichtte voorzitter K. Hogetoorn de beslissing toe. Het belang van de boeren had bij het besluit voorop gestaan. We lezen in *Contact*: "Wij moeten bij voortduring trachten de melkprijs te verbeteren en de positie van de boer te handhaven en in dit verband is het al onze boeren wel duidelijk, dat we niet door kunnen gaan met het verwerken van de melk in vier bedrijven." De Combinatie had een aantrekkelijk en langlopend melkleveringscontract kunnen afsluiten met Melco in Heiloo, waardoor de resterende melk, zonder verdere investeringen in de fabrieken, over twee andere bedrijven verdeeld kon worden.

De algemeen directeur van De Combinatie, V. Spanjer, wees daarbij nog op de morele verplichting van de Noord-Hollandse fabrieken om Melco van grondstof te voorzien. In het contract was bepaald dat De Combinatie en Aurora Opmeer elk, op goede voorwaarden, 10 miljoen kg. melk per jaar zouden kunnen leveren. Omdat Concordia jaarlijks goed was voor een aanvoer van 15 miljoen kg. zouden er voor deze fabriek nog maar 5 miljoen kg. overblijven voor kaas- en poederbereiding. Dat nu was de voornaamste reden geweest de fabriek te sluiten. Het zal duidelijk zijn dat de discussie die hierop volgde heftig was. Het bestuur van Concordia verzette zich met kracht tegen het besluit, maar de genomen beslissing bleek niet meer terug te draaien.

De sluiting had uiteraard gevolgen voor het personeel, dat nogal overrompeld werd door de beslissing, maar ook voor de overige fabrieken. Doordat daar verschillende vacatures waren, kon het meeste personeel vrij eenvoudig overgeplaatst worden, al betekent zo'n sluiting natuurlijk heel wat, als je jarenlang in je eigen dorp bij je éigen' fabriek hebt kunnen werken. Een deel van de apparatuur van Concordia kon overgeplaatst worden, een ander deel werd verkocht.

Dat de sluiting van de fabriek hard aankwam blijkt onder meer uit het rijm dat we opgetekend vinden in de *Historie van Schardam en Oudendijk*.

IN MEMORIAM

Komt, leest nu allen hier dit lied,
Wat er te Oudendijk al is geschied.

Daar was een fabriek heel mooi en groot
Die verschafte er aan velen brood.

De boeren leverden er de melk graag
Men hoorde dan ook nooit geklaag.

De melkaanvoer steeg nog jaar op jaar
Er kwam zo 14 miljoen kg. bij elkaar

Maar nu is het heel raar gegaan
Want de fabriek moet ineens nu stil gaan staan.

We dachten dat de fabriek ons deed behoren
Maar die bleken we zelf allang verloren

De zaak werd reeds van 'hogerhand' gedreven
En als 'lid' stonden we alleen maar ingeschreven.

Want toen ieder lang al wist, Concordia gaat dicht,
Zijn we pas als leden ingelicht.

Als dit nu coöperatie is, mijne heren,
Moet ik als boer nog heel wat leren.

